

บทที่ 2

ข้อเขียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาข้อเขียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิจัย เรื่องการศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ศึกษาคลอบคลุมในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและความสำคัญ การให้ความสำคัญต่อการศึกษารองประเทศไทย ปัญหาการจัดการศึกษาในประเทศไทย ปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แนวทางแก้ไขปัญหาการศึกษาต่อ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและความสำคัญ จะเสนอแนวคิด และความสำคัญของการศึกษาในทัศนะต่าง ๆ สำหรับปัญหาการจัดการศึกษาในประเทศไทย มุ่งเสนอปัญหาการจัดการศึกษาทั่วไปของประเทศไทยในภาพรวม และปัญหาการจัดการศึกษาเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยเสนอข้อมูลการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตลอด แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียน จะเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และส่วนสุดท้ายซึ่งเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อของนักเรียน ผู้วิจัยนำเสนองานวิจัยในประเทศไทย และงานวิจัยต่างประเทศ ทั้งจะไต่กล่าวในรายละเอียดต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและความสำคัญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2527 : 1) ไต่กล่าวถึง บทบาทและความสำคัญของการศึกษาว่า

บทบาทความสำคัญของการศึกษาต่อชีวิตมนุษย์และสังคมสมัยใหม่นั้น ได้เป็นที่ตระหนักและยอมรับกันโดยปรกฏจากข้อโต้แย้ง นอกเหนือจากปัจจัย 4 ประการ ซึ่งเคยเป็นพื้นฐานของความคองการของมนุษย์แต่เดิมมา การศึกษาได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ 5 ซึ่งช่วยใ้มนุษย์มีการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองได้เหมาะสมกับความคองการ และความเปลี่ยนแปลงทาง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อัจกกล่าวได้ว่า ยิ่งสภาพของชีวิตและสังคมมีลักษณะสมัยรับชอบ และมีปัญหาใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิมมากขึ้นเท่าใด การศึกษาก็ยิ่งมีบทบาทความสำคัญ และมีความจำเป็นที่จะต้องจัดดำเนินการให้โดยผลดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ มิใช่ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ หรือด้วยการลองผิดลองถูกตามยถากรรม ในปัจจุบันการศึกษาจึงเป็นระบบงานที่ใ้รับการลงทุน และคาดหวังอย่างสูงจากประเทศ และประชาชนให้ทำหน้าที่เป็นหลักประกันโอกาสแห่งความเป็นไปไ้ และความส่วเร็จในการพัฒนาคุณภาพของชีวิต และสังคม ทั้งในแง่ส่วนตัวบุคคล และในแง่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทย โดยส่วนรวม

คำกล่าวของ รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา ช่างใ้ใ้ให้ความเข้าใจที่สมบูรณ์และเด่นชัดเกี่ยวกับบทบาท และความสำคัญของการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต สำหรับในอนาคตนั้นการศึกษาจะใ้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นไ้ว่ามี การลงทุนทางการศึกษาในอันคัยสูงมาก ทั้งในส่วนที่รัฐลงทุนและที่ใ้เป็นส่วนบุคคล โดยคาดหวังว่าการศึกษาจะสามารถช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และช่วยพัฒนาประเทศ ดังที่ Shultz (1966 : 127-132) กล่าวว่ การศึกษาเป็นการลงทุนเพื่อใ้ใ้การพัฒนาความสามารถของบุคคล โดยใช้ระบบโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อจะใ้ใ้เป็นผู้ผลิตใ้มีความสามารถ และเป็นผู้ใ้มีรายไ้ การกล่าวของ Shultz หมายความว่า การศึกษาจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทุกคน ใ้สามารถเป็นหน่วยผลิตหน่วยหนึ่งของสังคมใ้มีรายไ้สามารถช่วยเหลือตนเองไ้ หากสังคมใดบุคคลในสังคมใ้มีความสามารถในการผลิตสูง ก็จะสามารถพัฒนาสังคมนั้นใ้เจริญก้าวหน้าไ้ นอกจากจะใ้ความสำคัญกับการศึกษาในแง่ของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ใ้เป็นผู้ผลิตในเชิงเศรษฐศาสตร์แล้ว การศึกษายังใ้ได้รับการพิจารณาว่า เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของมนุษย์ใ้ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง และใ้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของตนเอง บุคคลกลุ่มนี้จะมองว่าการศึกษาเป็นกระบวนการใ้มนุษย์ใ้ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ แนวคิด หัตถคดี หรือค่านิยม โดยใช้กระบวนการสังคมประกิต

(Socializing Process) หรือใช้สถาบันทางสังคม (Social Institution) ต่าง ๆ คือโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาประเภทอื่น ๆ บุคคลกลุ่มนี้ เช่น Kneller (1965 : 11) Spindler (1965 : 58) วิทยุโณ สาร (2521 : 18) ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2525 : 16-31) เป็นต้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความหมายและความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อสังคม จะมีอยู่ใน 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีความสามารถในการเป็นผู้ผลิตที่ดี
2. เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ แนวคิด ทักษะคติ ค่านิยมให้แก่บุคคลในสังคม

ประกอบ คูปรัทน์ (2526 : 2-3) ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่มให้ความสำคัญต่อการศึกษามากน้อยต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่า ใครมองเห็นประโยชน์ของการศึกษาในด้านใด เช่น กลุ่มนักการศึกษา จะเห็นว่า การศึกษาเป็น "โคมประทีปให้กับสังคม" คือ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มนายจ้าง จะเห็นว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะ และแรงงานในเขาวชน ซึ่งจะต้องมีหน้าที่ในการสร้างผลผลิตให้สังคม กลุ่มผู้ประกอบการ จะเห็นว่า การศึกษาคือบันไดที่จะก้าวไปสู่การมีอนาคตทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่าเดิม กลุ่มนักวิชาการ ก็จะเห็นว่าโรงเรียนเป็นเครื่องมือในการปลดปล่อยความโง่เขลาของคนในชาติ และสำหรับกลุ่มของผู้บริหารประเทศ ก็จะเห็นว่าการศึกษาเป็นความคาดหวังอันสูงสุด ในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นเหมือนยาที่รักษาโรคได้เกือบทุกชนิด สรุปได้ว่า ทุกคนเชื่อว่าระบบการศึกษาจะเป็นตัวนำในการที่จะพัฒนาประเทศ เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง ทำให้ระบบผูกขาดหายไป เกิดระบบการแข่งขันอย่างเสรี และการศึกษาจะต้องพัฒนาบุคคล

แมน สารรัตน์ (2526 : 120-121) ได้อ้างถึงแนวคิดของ Bennett ว่าการที่ผู้ประกอบการส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียน อาจเป็นเพราะว่า ผู้ปกครองของเขามีความเห็นว่า การเข้าโรงเรียนก็เหมือนกับการซื้อสลากกินแบ่ง จึงเต็มใจให้ลูกหลานของตนเสี่ยงกับการพนันชนิดนี้ เพราะถ้าโชคดี ลูกหลานของคนที่อาจถูกรางวัล และ Bennett เองก็ได้แสดงความสงสัยว่า ทำไมเด็กในชนบทจึงยังคงหลั่งไหลกันเข้าโรงเรียนทั้ง ๆ ที่โอกาสที่เด็กในชนบทจะได้รับการศึกษาสูง เพื่อจะให้ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและ

สังคมนั้น ไม่มีทางเป็นไปได้เลย และสิ่งที่สอนกันอยู่ในโรงเรียน ก็ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เห็นกันอยู่ทุกวัน

จากทัศนะของ ประยอม คูปรัทน์ และ Bennett ก็กล่าวข้างต้นจะเห็นว่า การศึกษามีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์ ทั้งแต่ส่วนย่อยที่สุดของสังคม คือ บุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้น ทุกระดับชั้นของสังคมการศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนในการกำหนด ภาระกิจ หรือนำทางเสมอ การศึกษาจะสามารถเป็นบันไดให้คนสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้สูงขึ้น จากชนชั้นชาวนา กรรมกร เป็นชนชั้นข้าราชการที่มีเกียรติในสังคม ดังนั้นจึงไม่เป็นเรื่องแปลกประหลาดที่จะพบว่าลูกหลานของชาวนา ชาวนา และกรรมกร ของไทยที่จบการศึกษาแล้วไม่ยอมทำงานตามอาชีพเดิมของบิดามารดา เพราะมีความรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้เลื่อนฐานะทางสังคมให้สูงขึ้นแต่อย่างใด

ถึงรายงานการวิจัยของ ชวัญใจ เลอจันทร์ (2514 : 71) เรื่อง การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบทซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเลื่อนฐานะทางสังคมที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่ง คือ การศึกษา

การศึกษานอกจากจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลแล้ว ยังมีความสำคัญต่อรัฐอีกด้วย ภิญโญ สาขร (2521 : 18) กล่าวว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของรัฐ ตามที่รัฐต้องการทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง จากความสำคัญดังกล่าวรัฐจึงใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสำนึกในความเป็นชาติเดียวกัน เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ ทั้งนี้เพราะแต่ละประเทศจะประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ แตกต่างกันในด้านภาษา และศาสนา วิธีที่จะสามารถสร้างความเป็นเอกภาพของชาติได้ ก็โดยการให้การศึกษาแก่ประชาชน ให้มีความสำนึกในความเป็นชาติเดียวกัน

ถึงที่ประเทศสหพันธมาเลเซีย ได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาไว้ข้อหนึ่งว่า เพื่อเสริมสร้างสมานฉันท์ของชนเชื้อชาติต่าง ๆ (เอกสารห้องสมุดและศูนย์เอกสารนานาชาติ กระทรวงศึกษา 2527 : 9-12) ทั้งนี้เพราะประเทศสหพันธมาเลเซีย ประกอบด้วย ประชาชนหลายเชื้อชาติ ศาสนา ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาให้แก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ว่าให้รับดำเนินการให้คนไทยมุสลิมมีความสำนึกเป็นคนไทย ทุก และใช้ภาษาไทย ปรับปรุง-

หลักสูตรการศึกษาทุกระดับเพื่อสร้างความเข้าใจ หักสนคตินในความเป็นไทย และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ (เอกสารสภาความมั่นคงแห่งชาติ อ้างถึงใน อนันต์ อนันตกุล 2527 : 11-12)

กล่าวโดยสรุป การศึกษามีความสำคัญในตัวเอง เพราะการศึกษาจะสามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ หักสนคติ และค่านิยม ของคนให้เป็นไปในทางที่ดีและถูกต้อง การที่คนได้รับการศึกษาสูง ในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ ก็จะมองเห็นว่าทำให้เป็นผู้ผลิตที่ดี ขณะเดียวกันในทัศนะของนักการศึกษา ก็จะมองเห็นว่าทำให้พัฒนา หักสนคติ ค่านิยม และเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นประเทศที่ประชาชนได้รับการศึกษาสูง และอย่างทั่วถึง จึงจะสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะประชาชนมีคุณภาพ และจะเกิดความมั่นคงแก่ประเทศชาติในที่สุด

การให้ความสำคัญต่อการศึกษาของประเทศไทย

เนื่องจากการศึกษามีความสำคัญมากในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ และพัฒนาสังคมของประเทศโดยส่วนรวม ทั้งที่ทุกประเทศได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในประเทศของตน

ประเทศไทยก็ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาในระดับสูงเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากนโยบายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ในหมวด 5 ว่าด้วย แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 60-62 (จิวิ มีสุข 2524 : 29-31) ความว่า มาตรา 60 "รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษา และการฝึกอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการของประเทศ" และมาตรา 62 "รัฐพึงสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อความมั่นคงของรัฐ นอกจากนี้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2520 : 59) ได้กำหนดแนวนโยบายในการจัดการศึกษาของประเทศไว้ในข้อ 10-27 หมวด 2 นโยบายที่สำคัญ คือ การกำหนดว่า รัฐจะต้องถือว่าการศึกษาที่มีความสำคัญอันค้ำชูยั้งในกิจการของรัฐ จากแนวนโยบายอันเป็นแม่บท ในการบริหารประเทศของรัฐบาล ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ใต้เป็นแนวทางของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาที่เหมาะสม และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด ความคุม ร่วมกันนโยบายของ รัฐบาลแต่ละรัฐบาลที่เข้าไปบริหารประเทศ และทุกรัฐบาลที่ผ่านมาก็ได้ให้ความสนใจต่อ การให้การศึกษาแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก จะเห็นว่าการจัดงบประมาณรายจ่ายของ ประเทศ ประจำปีการศึกษาจะได้รับการจัดสรรงบประมาณให้อยู่ในลำดับสูง เทียบเท่า กับงบประมาณประเทศ งบประมาณเศรษฐกิจ เช่นในปีงบประมาณ 2528 ได้รับการจัดสรร งบประมาณเพื่อการศึกษา จำนวน 41,395.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.44 ของงบ- ปรมาณทั้งหมด (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2527 : 20) จึงกล่าวได้ว่า รัฐบาลมุ่งที่จะ ใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลในชาติให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อจะใคร่ร่วมกันสร้างสรรค์สังคมไทย ให้เป็นสังคม ที่มีความสุข ความมั่นคง ดังที่ นายสัมพันธ์ ทองสมัคร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง- ศึกษาธิการ (2526 : 6) กล่าวว่า การศึกษาเป็นบริการอย่างหนึ่ง ที่รัฐจัดเพื่อพัฒนา คุณภาพของประชากรในประเทศ รัฐจึงถือว่าการศึกษเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการ พัฒนาประเทศ

ในการใช้การศึกษาพัฒนาคุณภาพประชาชนของประเทศนั้น การจัดการศึกษา ระดับต่าง ๆ ก็มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันออกไป เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เช่น การจัดการประถมศึกษาถือว่าเป็นระดับที่สำคัญยิ่งในการที่จะปลูกฝังสิ่งที่ตั้งงานให้กับเยาวชน ของชาติ หรือเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมพลเมืองของชาติให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ใค้อย่างเป็นสุข และเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ (บุญเรือง ขจรศิลป์ ม.ป.ป. : 4) จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จะเห็นว่ามุ่งที่จะปลูกฝังสิ่ง ที่ตั้งงานให้กับเยาวชนของชาติ และให้สามารถดำรงคนอยู่ในสังคมใค้อย่างมีความสุข เช่น

จุดมุ่งหมายประการที่ 1 มุ่งปลูกฝังคุณสมบัติที่ดีให้แก่เยาวชน คือ การใ้มี ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว การใ้มีวินัยในตนเอง การใ้มีความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ ประหยัด และอกทน ฯลฯ

จุดมุ่งหมายประการที่ 2 มุ่งใ้เยาวชนใ้มีความรู้ และทักษะพื้นฐานต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เช่น การใ้มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวม การใ้รู้จักกฎหมายที่จำเป็นใน

ชีวิตประจำวัน การให้เข้าใจความหมายของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

จุดมุ่งหมายประการที่ 3 คือ มุ่งหวังให้เยาวชนมีชีวิตที่สงบสุขในสังคม โดยการให้เยาวชนรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ให้ความเข้าใจ และศรัทธาในศาสนาที่ตนเองนับถือ สามารถนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และการให้รู้จักแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ฯลฯ

จุดมุ่งหมายประการที่ 4 คือ การมุ่งหวังให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและของชาติ โดยให้ความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การให้รู้คุณค่า ชื่นชม และรักษาคือปวัณธรรมของชาติ รวมทั้งการให้รู้ความสำคัญของครอบครัว สังคม และท้องถิ่นของตน เป็นต้น (หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 : ก-ค) จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มุ่งที่จะปลูกฝังคุณสมบัตินี้ให้แก่เยาวชนทุกคน และปลูกฝังให้เยาวชนสามารถปรับตัวให้เข้าสังคมได้ รวมทั้งให้ความสำนึกและความภาคภูมิใจในชาติของตนเอง

สำหรับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่ต่อเนื่องกับหลักสูตรระดับประถมศึกษา ตามหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (2521 : 1) กำหนดว่า เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพตามความสามารถและความสนใจ และมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ และเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตน หลักสูตรฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง คือ ให้สามารถค้นพบ และพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ปลูกฝังทัศนคติ และนิสัยที่ดี เช่น ใฝ่หาค้นคว้าที่คิดต่อสมมาธิท ใฝ่มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิด และวิเคราะห์ ให้มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง และให้รู้จักสิทธิหน้าที่ และรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นต้น นอกจากนี้หลักสูตรยังมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิต ทั้งส่วนตนและครอบครัว และเพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 : 2) โดยสรุป หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นที่จะให้เยาวชนได้รู้จักตัวเองว่า ตัวเองมีความถนัดด้านใด และมุ่ง

ให้เรียนวิชาการต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักสูตรระดับประถมศึกษา ที่มุ่งปลูกฝังนิสัยที่ทำงานให้แก่เยาวชน รวมทั้งให้เรียนรู้อาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการที่จะศึกษาหาความรู้ในระดับสูงต่อไป

ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า การศึกษามีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน และการพัฒนาประเทศ รัฐบาลทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับสูงยิ่ง ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้น รัฐมุ่งหวังที่จะให้เยาวชนทุกคนได้มีโอกาสฝึกฝนตนเอง เพื่อให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และขณะเดียวกันได้เรียนรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยคาดหวังว่า เยาวชนที่จบหลักสูตรระดับประถมศึกษาแล้ว จะเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้พื้นฐานในสาขาอาชีพต่าง ๆ เพื่อจะได้เลือกประกอบอาชีพตามความสนใจ ความถนัดของตนเองต่อไป เมื่อเรียนจบหลักสูตรระดับประถมศึกษาไปแล้ว มีนักเรียนส่วนหนึ่งที่เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา และอีกส่วนหนึ่งก็จะออกไปประกอบอาชีพ นักเรียนที่เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา จะได้รับการฝึกฝน ปลูกฝังในด้านทัศนคติ ค่านิยมที่ดีให้รู้จักตัวเองว่ามีความสามารถ ความถนัดอย่างไร และขณะเดียวกัน ก็จะได้รับ การฝึกฝนให้มีความรู้ และทักษะในอาชีพต่าง ๆ เพื่อจะได้ออกไปประกอบอาชีพได้เช่นเดียวกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในความสามารถของนักเรียน ที่จบหลักสูตรระดับประถมศึกษา กับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา เพราะหลักสูตรระดับประถมศึกษา จะให้เพียงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ส่วนหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา จะให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพตามที่นักเรียนถนัดและสนใจ เพราะฉะนั้นหากจะพิจารณาคุณภาพของคนตามทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ คนที่จบหลักสูตรระดับประถมศึกษาแล้วออกไปประกอบอาชีพในหน่วยผลิต ย่อมมีความสามารถในการผลิตน้อยกว่าคนที่จบหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นรัฐบาลจึงมุ่งหวังที่จะส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนต่อจนจบระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น ดังเช่น ในปีการศึกษา 2527 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมด (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองแผนงาน : 1) ทั้งนี้เพราะรัฐบาลต้องการที่จะยกระดับความรู้ของประชาชนให้สูงขึ้น เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการผลิต เป็นการช่วยพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ และขณะเดียวกันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้านอื่น ๆ อีกด้วย ในการเตรียมการจัด

ทำแผนพัฒนาการศึกษาในระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้มีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลจัดการศึกษาภาคบังคับ ถึง 9 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527 : 4-9) ทั้งนี้เนื่องจากประสบปัญหาที่นักเรียนที่จบหลักสูตรประถมศึกษาไม่ได้รับการฝึกทักษะด้านการประกอบอาชีพ จึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ขณะเดียวกันก็มีนักเรียนที่จบระดับประถมศึกษาแล้วไม่ได้ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาจะไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 เป็นจำนวนสะสมมากขึ้นทุกปี ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้ นายชวน หลีกภัย (2527 : 2 - 3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า จะออกมาเป็นเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประเทศ ดังนั้นจึงพอจะพิจารณาได้ว่าการพัฒนาประเทศของเราจะไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ถ้าหากรัฐบาลไม่สามารถจัดการศึกษาที่ดีให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงเราคงไม่สามารถพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว ถ้าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เพียงแค่ระดับประถมศึกษา ที่ได้รับการสอนวิชาชีพ ใหม่นี้เพียงความรู้พื้นฐานด้านวิชาชีพ แต่ขาดการฝึกฝนด้านทักษะในการประกอบอาชีพ

ปัญหาการจัดการศึกษาในประเทศไทย

ระบบการศึกษา เป็นระบบใหญ่ระบบหนึ่งของประเทศไทย ที่มีบทบาทครอบคลุมทั่วประเทศ ดังนั้น ปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา จึงมีอยู่มากมายและทั่วไป บางปัญหาเป็นปัญหาส่วนรวมของทั้งประเทศที่เกิดจากผลกระทบจากระบบอื่น ๆ ภายในประเทศ และบางปัญหาก็คือเป็นปัญหาเฉพาะในพื้นที่ ซึ่งเป็นผลกระทบจากระบบสังคม เศรษฐกิจ ในพื้นที่นั้น ๆ ในที่นี้ผู้วิจัยจะแยกกล่าวออกเป็น 2 ประเด็นคือ ปัญหาทั่วไปในการจัดการศึกษาของประเทศไทย และปัญหาการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังต่อไปนี้

ปัญหาทั่วไปในการจัดการศึกษาของประเทศไทย

การที่ระบบการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นเดียวกับระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของสังคม ไม่ว่าจะเป็นส่วนใด หรือระบบใด ย่อมมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาค้น ในกำรกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา จึงต้องคำนึงถึงสภาพ หรือแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นหลัก

การจัดการศึกษาของไทย มีลักษณะเป็นฝ่ายสนองตอบต่อความต้องการของสังคม และในขณะเดียวกัน ก็พยายามปรับตัวเองให้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายนำให้สังคมเปลี่ยนแปลง ปัญหาต่าง ๆ ของการจัดการศึกษาไทย จึงมักจะเป็นปัญหาความไม่สมดุลของการตอบสนอง กับความต้องการที่มีเป็นส่วนใหญ่ (ประมวลเสนาดุทธิ 2527 : 114) คำกล่าวของ ประมวล เสนาดุทธิ สะท้อนให้เห็นความจริงอันเป็นปัญหาพื้นฐานของการศึกษาไทยได้อย่างหนึ่ง คือ การศึกษาไม่สามารถจะเป็นตัวนำในการพัฒนาประเทศ แต่การศึกษาจะปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของสังคมหรือระบบย่อยอื่น ๆ ของสังคม ที่มีอำนาจอิทธิพล ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนจากปัญหาพื้นฐานดังกล่าว คือ การผลิตครูได้เกินกว่าความจำเป็นในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 (2515 - 2519) เป็นผลให้ผู้ที่เรียนจบทางครูว่างงานอย่างคั่งเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษา ต้องจัดเพื่อสนองความต้องการทางการเมือง และสนองความต้องการของประชาชน ที่จะให้บุตรหลานมีที่เอาเรียน โดยไม่สนใจว่าเมื่อเรียนจบแล้ว จะมีงานทำหรือไม่ ปัญหาการจัดการศึกษาของไทยโดยส่วนรวมพบว่า มีปัญหาหลักอยู่ 10 ประการ คือ (แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) 2526 : 8-11)

1. ปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษา เนื่องจากมีความแตกต่างกันในโอกาส การเข้าศึกษาต่อในระดับสูงกว่าการศึกษามัธยมศึกษา เพราะสถานศึกษาในระดับสูงส่วนใหญ่ จะตั้งอยู่ในตัวเมืองหรือในศูนย์กลาง เด็กในชนบทจึงมีโอกาสน้อยที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับสูงน้อยกว่าเด็กในตัวเมือง และความไม่เสมอภาคนี้ ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าในปีการศึกษา 2527 นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในส่วนภูมิภาค ร้อยละ 38.8 ได้เข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในขณะที่นักเรียนในศูนย์กลาง จะมีโอกาสเข้าศึกษาต่อถึงร้อยละ 87.7 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองแผนงาน 2527 : 10) นอกจากมีความแตกต่างในโอกาสการเข้าศึกษาต่อแล้ว ยังมีความแตกต่างในด้านคุณภาพของการศึกษา เพราะโรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ในชนบทยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ทัดเทียมกับโรงเรียนในตัวเมือง เด็กในชนบทจึงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับเด็กในตัวเมือง

2. ปัญหาการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษา วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าเรียนต่อในระดับสูง ส่วนใหญ่เน้นความรู้ทางวิชาการ ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรแต่ละระดับ และระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ ทำให้เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน และเด็กในชนบทมีโอกาสเข้าเรียนต่อในระดับสูงได้น้อย
3. ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของการศึกษา มีความแตกต่างกันในด้านคุณภาพของสถานศึกษา โดยเฉพาะระหว่างสถานศึกษาในเมือง และในชนบท
4. ปัญหาการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรและเทคโนโลยีทางการศึกษา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาใหม่ แต่การสอนของครู ก็ไม่สามารถดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ปัญหาเกี่ยวกับระบบบริหารและการจัดการศึกษา การบริหาร และการจัดการศึกษาของประเทศไทย ยังแยกกันจัดโดยแยกออกเป็น ส่วน ๆ ขาดความต่อเนื่องประสานสัมพันธ์กัน ทำให้การดำเนินงานตามนโยบายไม่บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างเต็มที่
6. ปัญหาการระดม และการกระจายบริการทางการศึกษา เนื่องจากการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการศึกษา ยังไม่ได้สัดส่วนกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นในการพัฒนาการศึกษา และมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายทรัพยากรเพื่อการศึกษา
7. ปัญหาการจัดการศึกษาระหว่างรัฐกับเอกชน มีความแตกต่างด้านคุณภาพการศึกษา ระหว่างสถานศึกษาเอกชนด้วยกัน และระหว่างสถานศึกษาเอกชนกับของรัฐ
8. ปัญหาการวิจัย การวิจัยทางการศึกษา ยังไม่แพร่หลายกว้างขวางเท่าที่ควร และไม่ได้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการศึกษา
9. ปัญหาด้านความมั่นคง การพัฒนาทางศีลธรรม จริยธรรม และพลานามัย เนื่องจากคนส่วนใหญ่ทำงานเพื่อความก้าวหน้า และความอยู่รอดของตนเองมากกว่าที่จะสำนึกในประโยชน์ของส่วนรวมของสังคม ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศ การเรียนการสอนยังไม่สามารถสนองตอบให้ประชาชนมีความสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม เท่าที่ควร และการส่งเสริมค่านิยมที่ดี และนันทนาการทำได้น้อย

10. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา มีน้อยมาก การให้บริการทางวิชาการ และค่านอื่น ๆ ของสถานศึกษาแก่ชุมชนยังทำได้ไม่เต็มที่ และทำได้น้อย

จากปัญหาคังกล่าวข้างต้น เป็นการวิเคราะห์ปัญหาทางการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 (2520-2524) เพื่อใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) อย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 ก็ยังคงอยู่ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 ประมวล เสนาฤทธิ (2527 : 116-126) ได้วิเคราะห์ปัญหาการศึกษาของไทย ที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศ ในช่วงท้ายของแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 และในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ดังนี้

1. ปัญหาการจัดการศึกษาภาคบังคับ แม้ว่ารัฐจะสามารถจัดการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษา ได้ถึงร้อยละ 95 (ในปีการศึกษา 2525) แต่ยังมีประชากรอีกร้อยละ 5 ที่ไม่ได้รับการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในท้องที่ห่างไกล ชุมชนแออัดในเขตเมือง และผู้พิการ การที่รัฐจะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนให้ครอบคลุมประชากรทุกคนในวัยเรียนนั้น อาจเป็นปัญหา เช่น ไม่สามารถจะสร้างโรงเรียนขนาดเล็ก ตามท้องที่กันดาร ห่างไกล ซึ่งจะไม่คุ้มกับการลงทุน และปัญหาของการจัดการศึกษาภาคบังคับอีกประการหนึ่ง คือ การปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น

2. ปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษา มีปัญหาที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ไม่มีความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับบริการทางการศึกษา ไม่มีความเสมอภาคในการที่จะได้รับบริการที่มีคุณภาพ หรือลักษณะที่เท่าเทียมกัน และไม่มีความเสมอภาคของผลผลิตหรือผลการศึกษา

3. ปัญหาการศึกษาเพื่อถารมีงานทำ เนื่องจากมีปัญหการว่างงานของผู้ที่จบการศึกษามากขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. 2524 มีคนว่างงานประมาณ 244,000 คน ซึ่งในจำนวนนี้ เป็นผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ และพบว่า ผู้ที่จบอาชีวศึกษา และเทคนิค มีอัตราการว่างงานค่อนข้างสูง เพราะการขยายตัวทางภาคเศรษฐกิจ และการขยายตัวทางการศึกษาไม่สมดุลกัน ซึ่งปัญหานี้จะยังมีอยู่ต่อไปในอนาคต

4. ปัญหาการศึกษากับการพัฒนาชนบท ปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ ควรจัดการศึกษาอย่างไร เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจพื้นฐานของประชาชน เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ในการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และการจัดโปรแกรมการศึกษา เพื่อจะช่วยชี้ความสามารถในการผลิตของชาวนา ชาวไร่ ควรจะจัดดำเนินการอย่างไร

5. ปัญหาการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐจะต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของประชาชน ซึ่งรวมถึงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ แทนที่จะจัดการศึกษาเพื่อยุ่งเน้นเฉพาะการให้ความรู้ และทักษะต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียว

6. ปัญหาการลงทุนทางการศึกษา แม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสนใจต่อการศึกษา โดยจัดงบประมาณ เพื่อจัดการศึกษาให้ในแต่ละปีค่อนข้างมาก แต่เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจและความจำเป็นของรัฐบาล ในการใช้จ่ายเพื่อกิจการบ้านอื่นมากขึ้น เช่น การป้องกันประเทศ การชำระหนี้เงินกู้ต่างประเทศ ทำให้กระทบกระเทือนต่องบประมาณที่จะได้รับในโอกาสต่อไป ดังนั้นจึงต้องพิจารณากันว่า จะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างไร จึงจะสามารถใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้

7. ปัญหาการพัฒนาการวางแผนและการจัดการ ปัญหาการวางแผนและการจัดการศึกษาของประเทศไทย คือ การมีหน่วยงานซ้ำซ้อนกัน และไม่ประสานงานกัน ทำให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน และสิ้นเปลืองงบประมาณ เนื่องจากสภาวะความจำกัดในค่านงบประมาณ จึงต้องปรับปรุงระบบ และกระบวนการวางแผนและการบริหารงาน ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

จากปัญหาการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่กล่าวแล้วนั้น เป็นการพิจารณาปัญหาในภาพรวมทั้งประเทศ แต่ยังมีปัญหาค้าง ๆ อีกมากมายที่เป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่ พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในครั้งนี้ เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาการจัดการศึกษาแตกค่างออกไปจากปัญหาที่รวบรวมไว้ข้างต้นมากมาย ปัญหาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัญหาทางด้านการเมือง การปกครอง และความมั่นคงของชาติ

ปัญหาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะโครงสร้างของสังคมพิเศษแตกต่างจากส่วนอื่นของประเทศ ลักษณะของสังคมอาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นจังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) นับถือศาสนาอิสลาม ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนส่วนใหญ่ ในจังหวัดดังกล่าว (ยกเว้นจังหวัดสตูล) คือ ภาษามลายู ไม่นิยมพูดภาษาไทย มีบางส่วนที่พูดภาษาไทยไม่ได้เลย มีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529 2525 : 169) และส่วนที่เป็นจังหวัดสงขลา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนกับชาวไทยส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้นปัญหาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีลักษณะแตกต่างจากส่วนอื่นของประเทศ ซึ่งจะแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ปัญหาจากสภาพสังคมที่ประชาชนมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม แตกต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาร่วมของประเทศ ทั้งจะได้แยกกล่าวในรายละเอียดคือ

ก. ปัญหาจากสภาพสังคม

การที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่มีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม แตกต่างจากภาคอื่นของประเทศ หรือแม้แต่ภาคใต้อีกด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ตนเองเป็นคนกลุ่มน้อย จากการวิจัยของ คณิต ไชยมุสิก และคณะ (2526 : 26) เรื่อง บทบาทของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ที่มีต่อชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปัตตานี) พบว่า ทัศนคติของกลุ่มประชากรทั้ง 3 กลุ่ม คือ เจ้าของและผู้จัดการ ผู้สอนวิชาศาสนา และวิชาสามัญ และนักเรียน มีทัศนคติเกี่ยวกับชาติอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ นั่นคือความสำนึกในความเป็นพลเมืองของไทยของกลุ่มประชากรยังมีน้อย และวินัย คุรุวรรณทัศน์ (2522 : ๑-๑) วิจัยเรื่อง ทัศนคติของคนไทยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีต่อประเทศสหพันธมาเลเซีย พบว่า ทัศนคติโดยส่วนรวมของคนไทยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทัศนคติที่ดีต่อมาเลเซียมากกว่ามีทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

1. ผู้ที่มีการศึกษาสูงขึ้น ยิ่งมีทัศนคติที่คัดค้านมาเลเซียลดลง และผู้ที่มีระดับการศึกษาปานกลาง มีทัศนคติที่คัดค้านประเทศไทยมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ
2. โดยเฉลี่ยผู้ที่มีอายุสูงขึ้น ยิ่งมีทัศนคติที่คัดค้านมาเลเซียมากขึ้น และยังมีทัศนคติที่คัดค้านประเทศไทยลดลง
3. คนไทยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความรู้สึกสนับสนุนมาเลเซียมากกว่ามีความรู้สึกสนับสนุนประเทศไทย
4. คนไทยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความรู้สึกผูกพันในสัญชาติมาเลเซียมากกว่ามีความรู้สึกผูกพันในสัญชาติไทย

สุนันต จิตพิทักษ์ (ประทุมศิริ) (2520 : 90-92) ได้ทำการวิจัยเรื่องระยะทางของสังคมในภาคใต้ของประเทศไทย โดยศึกษาจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยเซนต์คาทารีซึ่งส่วนใหญ่มีภักดีมาอยู่ในจังหวัดภาคใต้ พบว่า นักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีอคติต่อนักศึกษาที่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าที่นักศึกษานับถือศาสนาพุทธที่มีค่อนักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลาม

ผลจากการวิจัยของ คณิต ไชยมุกข์ และคณะ วินัย คุรุวรรณพัฒน์ และสุนันต จิตพิทักษ์ ดังกล่าว จะเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นับถือศาสนาอิสลาม มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ใช่คนไทย เพราะความแตกต่างในด้านค่านิยมถือศาสนา และภาษาพูด และขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ในการแก้ปัญหาเพื่อลดความรู้สึกที่ว่า ตนเองไม่ใช่คนไทย แต่เป็นคนมาเลย์นั้น รัฐบาลไทยจึงพยายามใช้นโยบายผสมผสานให้ชาวไทยมุสลิม เป็นคนไทยอย่างแท้จริง มิใช่เป็นคนไทยแต่ในนาม (ขจิกภัย บุรุษพัฒน์ 2518 : 9) นโยบายแบบนี้ คือ การที่รัฐบาลพยายามให้ชนกลุ่มน้อยเข้าผสมกลมกลืนกับชนกลุ่มใหญ่โดยผ่านทางกระบวนการทางสังคม

ประภิก (Socializing Process) ในการใช้นโยบายดังกล่าวของรัฐบาลจะประสบผลสำเร็จได้ ก็โดยการใ้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความสำนึกในความเป็นคนไทยร่วมกัน ดังผลการวิจัยของ วินัย คุรุวรรณพัฒน์ (2522 : 9) ที่พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงขึ้น ยิ่งมีทัศนคติที่คัดค้านมาเลเซียลดลง และผู้ที่มีระดับการศึกษาปานกลาง มีทัศนคติที่คัดค้านประเทศไทยมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ ซึ่งแสดงว่า การศึกษาเป็นตัวกำหนดทัศนคติของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อประเทศไทย ว่าจะมีทัศนคติที่ดีหรือไม่ดี การวิจัยที่ยืนยันการวิจัย

ของ วินัย คุรุวรรณทัศน์ คือ การวิจัยของ อุดม เสดียรปภิรณกรณ์ (2521 : 248-249) เรื่อง การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนไทยมุสลิมในวิทยาลัยครูยะลา ที่พบว่า นักศึกษาไทยมุสลิมระดับ ป.กศ. และ ป.กศ.สูง ส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 94.6 มีความรู้สึกว่าเป็นคนไทย ส่วนร้อยละ 5.4 มีความรู้สึกว่าเป็นคนมาเลเซีย และผลการวิจัยของ ประพันธ์ ภูทานุกต์ (2513 : 33) พบว่านักเรียนไทยมุสลิมที่ได้รับการศึกษา จะมีความสำนึกว่าตนเองเป็นคนไทย และบุคคลเหล่านี้ควรจะได้รับการศึกษาถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 หรือถ้าสามารถให้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ ก็จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาได้

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลในการแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ต้องการให้ชีวิตผสมผสานกลมกลืนของชนในชาติสร้างความสำนึกในความเป็นคนไทยร่วมกับการศึกษา จึงมีบทบาทอย่างมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นมาตรการสำคัญ ที่จะชักจูงให้ประชาชนได้สำนึกถึงความเป็นคนไทยอย่างแท้จริง (สงคราม ชื่นภิบาล 2518 : 187) จากความสำคัญของการศึกษาคังกล่าว จะเห็นว่ารัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายในการรับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้เข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษา ในปีการศึกษา 2527 จำนวน 31,242 คน หรือร้อยละ 68.6 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด ซึ่งมีประมาณ 46,047 คน (รายงานผลการรับนักเรียน นักศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2527 2527 : 22) ซึ่งแสดงว่า รัฐบาลได้ให้ความสนใจอย่างจริงจัง ที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาของเขตการศึกษา 2 พบว่าในปีการศึกษา 2524 นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เว้นจังหวัดสงขลา) จำนวน 11,634 คน เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6,907 คน หรือร้อยละ 59.37 ในจำนวนนี้เข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) จำนวน 4,664 คน หรือร้อยละ 67.53 (รายงานผลการปฏิบัติงานและสถิติการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2 : 60) ซึ่งแสดงว่า นักเรียนไทยมุสลิมส่วนใหญ่ จะสนใจเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) เพราะนักเรียนสามารถได้เรียนวิชาสามัญ และวิชาศาสนาไปด้วยกัน

ความสำคัญของปอเนาะนั้น สมาน รั้งสิโยกฤษณ์ (2510 : 47-48) กล่าวว่า ปอเนาะ เป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลในการศึกษาอบรมทางศาสนาที่สำคัญ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาที่สืบเนื่องกันมาแต่โบราณ มีการสอนวิชาศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายู เป็นต้น ชาวไทยมุสลิมนิยมศึกษาในปอเนาะมาก เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่ง คือ หลักทางศาสนาอิสลามกำหนดให้มุสลิมทุกคนอยู่ในฐานะที่จะต้องปฏิบัติตามบัญญัติทางศาสนาโดยเคร่งครัด ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ทั้งนี้เพราะอิสลามไม่มีนักบวช ไม่มีพระ ดังนั้นการศึกษาวินัยศาสนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของมุสลิมทุกคน เพื่อจะได้ปฏิบัติตามบัญญัติของศาสนาได้โดยถูกต้อง ผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้าไปศึกษาในปอเนาะ ก็ต้องหาเวลาว่างไปศึกษาจากโต๊ะครู ผู้สอนศาสนาของหมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นเวลากลางคืนหรือวันเสาร์ อาทิตย์ก็ได้ เพื่อจะได้มีความรู้ สำหรับปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องครบถ้วน ไม่ให้ค้อยไปกว่าผู้ที่เรียนสำเร็จมาจากปอเนาะ ความสนใจด้านศาสนาของชาวไทยมุสลิมนี้สูงมาก ผู้ที่มีความรู้ด้านวิชาศาสนา จะได้รับการยกย่องนับถือ ในสังคมของชาวไทยมุสลิม ดังที่ อิมรอน มะดูสม (2525 : 34-35) กล่าวว่า ผู้นำมุสลิมที่มีความรู้ทางศาสนานั้น บางครั้งเป็นผู้นำที่ชาวมุสลิมให้ความเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับมากกว่าผู้นำในลักษณะอื่น ๆ ผู้นำศาสนาเหล่านั้น จะชี้ชวนให้เขาไปทางไหนนั้น ย่อมกระทำได้ง่าย เพราะความเคารพศรัทธาเหล่านั้น การที่ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในกลุ่มประเทศอาหรับมากกว่าที่จะส่งไปเรียนในกลุ่มประเทศอเมริกา หรือประเทศในซีกโลกตะวันตกก็เพราะต้องการจะให้มีความรู้ เป็นผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาอิสลาม โดยไม่ได้ต้องการที่จะให้กลับมาเป็นข้าราชการ หรือเจ้านายคน

จากความต้องการพื้นฐานของชาวไทยมุสลิมดังกล่าว ที่จะให้ได้รับการศึกษาวิชาศาสนาเป็นหลักมากกว่าจะมีความต้องการที่จะศึกษาวินัยสามัญ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ จึงทำให้ปัญหาการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามมีมาก ดังที่ มาโนชญ์ บุญญานุวัตร (2525 : 47) สรุปว่า ปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้น คือ

1. อัตราการตกต่ำชั้น ในปีการศึกษา 2520 เกิดในเขตการศึกษา 2 สอบตกและซ้ำชั้นถึงร้อยละ 33 ทั้งนี้เพราะฟังครูไม่รู้เรื่อง อ่านหนังสือไม่แตก ไม่เข้าใจความหมาย และจากการศึกษาเรื่องการซ้ำชั้นในระดับประถมศึกษา ของ กรม กุฎีประเสริฐ

(2526 : 6-15) ปรากฏว่า การเข้าชั้นของนักเรียนในเขตการศึกษา 2 สูงกว่าเขตการศึกษาอื่น ๆ ตลอดระยะเวลาของการใช้หลักสูตร พ.ศ. 2480, พ.ศ. 2503 และหลักสูตร 2521 แม้ว่าจะมีแนวโน้มลดลงในปัจจุบัน

2. รัฐต้องเพิ่มชั้นเรียนพิเศษขึ้น ทำให้ต้องเพิ่มงบประมาณไปโดยใช้เหตุกล่าวคือ ต้องเพิ่มชั้นเด็กเล็กเข้าไป 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต้องเพิ่มชั้นเรียนสำหรับผู้ใหญ่มากกว่าปกติ ปี พ.ศ. 2525 ศอ.ชต. ร่วมมือกับเขตการศึกษา 2 จักรพรรดิกันันต์ ผู้ใหญ่บ้าน ที่ยังพูดไทย เขียนไทย ไม่ได้ถึง 180 คน และจะต้องจัดอบรมต่อไปอีกหลายรุ่น

3. เด็กที่จบมาแล้วประสิทธิภาพ และคุณภาพยังไม่ดีพอ เมื่อจะสอบเข้าเรียนต่อที่สู่นักเรียนทั่วไปไม่ได้ ทำให้อัตราการเรียนต่อต่ำมาก ผู้ที่จะจบออกมารับราชการก็พลอยมีน้อยไปด้วย รัฐบาลต้องให้สิทธิพิเศษแก่เด็กเหล่านี้เป็นการแก้ปัญหาแต่ก็มีปัญหาอื่นตามมา กล่าวคือ ทำให้ชาวพุทธมองเห็นว่ารัฐบาลเอาใจชาวไทยมุสลิมมากเกินไป จนละเลยชาวพุทธ

4. เนื่องจากชาวไทยมุสลิมมีโอกาสเรียนต่อน้อย ผู้ที่เป็นครู ส่วนใหญ่จึงเป็นชาวพุทธที่ไปจากท้องถิ่นอื่น เช่น ทักษิณ ตรีภึง นครศรีธรรมราช และสงขลา เป็นต้น ครูเหล่านี้พูดภาษามลายูไม่ได้ ไม่ค่อยเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นจึงไม่กล้าเข้าไปอยู่ในหมู่บ้าน ต้องมาเช่าบ้านอยู่ในตัวเมือง ทำให้เกิดความห่างเหินกับประชาชนขาดความสนิทสนม พอมีปัญหาเกี่ยวกับเด็กก็แก้ไขได้ด้วยความยากลำบาก

ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกิดข้อสรุปมากมาย ไม่เฉพาะแต่เรื่องงบประมาณของรัฐอย่างเดียว แต่รวมไปถึงความมั่นคงของรัฐ ความเป็นปึกแผ่นของประชาชนด้วย นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว ในจังหวัดนราธิวาส ยังประสบปัญหานักเรียนไปเรียนที่ประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะอำเภอชายแดน จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2524 พบว่ามีนักเรียนใน 7 อำเภอ ของจังหวัดนราธิวาส ไปเรียนที่ประเทศมาเลเซีย ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จำนวน 888 คน (จังหวัดนราธิวาส 2524 : 5) สุจินต์ พรหมยก (2527 : 29-31) ใ้สรุปผลการศึกษามีปัญหาเด็กไทยมุสลิม ลุ่มน้ำสุโขงไกลจังหวัดนราธิวาส ไปเรียนประเทศมาเลเซียว่าเกิดจากเหตุผลต่อไปนี้

1. เหตุผลทางภาษา เพราะการเรียนในประเทศมาเลเซีย ไม่เป็นปัญหาในการสื่อความหมายทางภาษา เพราะทุกภาษาเดียวกัน และการสอนภาษาอังกฤษในประเทศมาเลเซีย เข้มกว่าฝั่งประเทศไทย

2. เหตุผลทางวิชาศาสนา เพราะการสอนวิชาศาสนาอิสลามในประเทศมาเลเซีย ทำอย่างจริงจังได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับมากกว่าเมืองไทย

3. เหตุผลทางอาชีพในอนาคต เนื่องจากผู้ปกครองและนักเรียนหวังกันว่าเรียนในประเทศไทยเมื่อจบแล้วจะไม่มียานพา และเข้าใจว่าคนไทยมุสลิมในประเทศไทยมักถูกกีดกันในการเข้ารับราชการ ยังไม่มีเส้นสายยุ่งยากต่อการหางานทำ นอกจากรับจ้าง

4. เหตุผลทางค่านิยมของผู้ปกครอง เนื่องจากความเชื่อที่ว่า ประเทศมาเลเซียเจริญกว่าเมืองไทยในทุกด้าน ไม่ว่า เศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะทางการศึกษา ใ้รับการปลูกฝังว่า การไปเรียนที่ประเทศมาเลเซียเหมือนกับการไปเรียนต่างประเทศที่เจริญกว่า

5. เหตุผลทางคติตามผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองนักเรียนไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย เพราะสามารถหางานได้ง่ายกว่าในประเทศไทย เช่น งานประเภท ก่อสร้าง แรงงาน ซึ่งมาเลเซียไม่ค่อยทำ และงานบางอย่างคนไทยมีฝีมือก็เป็นที่ยอมรับมากกว่า เช่น ชีบเรือ ก่อสร้าง ท่อคอนกรีตฝีมือ ซึ่งผู้ปกครองเหล่านี้สามารถเข้าไปอยู่ในประเทศมาเลเซียได้ เพราะเป็นบุคคลสองสัญชาติ

6. เหตุผลทางเศรษฐกิจ การศึกษาในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะในโรงเรียนรัฐบาลไม่เสียค่าเล่าเรียน แม้จะเสียค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ก็ถูกมาก

กลุ่มขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ชก.) ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาใน 4 จังหวัดว่า ระบบการศึกษาคือ แต่เมื่อจบการศึกษาแล้วไม่มีงานทำ เวลาสอบแข่งขันเข้าทำงาน ผู้ที่ยากจนและไม่มีพรรคพวกสอบไม่ได้ ทำให้ตกงาน ผู้ปกครองนักเรียนจึงไม่ศรัทธา และสนับสนุนให้ลูกเรียนหนังสือ เพราะเรียนจบไปแล้วไม่ได้ทำงาน จึงหันเหไปส่งลูกเข้าเรียนศาสนา เพื่อจะได้สอดคล้องกับหลักศาสนาที่ไ้บัญญัติไว้ (รายงานประกอบการวิจัย เรื่องการศึกษาองค์ประกอบของปัญหาที่มีผลต่อสวัสดิภาพของครูในสามจังหวัดภาคใต้ 2525 : 30)

ปัญหาการจัดการศึกษาที่เกิดจากสภาพสังคม ที่ประชาชนมีชนบทนิยมนิยม
ประเพณี วัฒนธรรม แตกต่างจากภาคอื่นของประเทศนั้น อนันต์ อนันตกุล (2526 :
8-10) กล่าวสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่า การที่
ประชาชนส่วนใหญ่ ถือว่าการเรียนรู้ศาสนามีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต จึงพยายาม
ที่จะส่งบุตรหลานไปศึกษาหาความรู้ทางศาสนา จากผู้มีความรู้ทางศาสนา ทำให้เกิดปัญหา
ต่าง ๆ อยู่เสมอ คือ

1. มีการดำเนินการสอนศาสนาโดยไม่ได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียนในกฎ
ของตามกฎหมาย
2. บางแห่งรับนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาเข้า
เรียน ทำให้การเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเรียนไม่เต็มที่ ทำให้ขาดคุณภาพ ไม่ได้
มาตรฐานเท่าที่ควร
3. ใช้ภาษามลายูในการสอน ทำให้เด็กนักเรียนอ่อนภาษาไทย
4. หลักสูตร และหนังสือเรียน จัดทำและซื้อหา ตามความพอใจของผู้สอน
ทำให้เกิดปัญหาต่อความมั่นคงของชาติ
5. ครูผู้สอนไม่ได้รับอนุญาตการเป็นครูจากทางราชการ บางคนอาจสอนที่เป็น
ภัยต่อความมั่นคงของชาติ
6. นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษา เรียนวิชาภาษาไทย และวิชาสามัญไม่
ได้มาตรฐาน จึงไม่สามารถเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป
7. ผู้ปกครองมักนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในโรงเรียนเอกชน สอนศาสนา-
อิสลาม ซึ่งมีการสอนทั้งวิชาสามัญ และวิชาศาสนา แต่การสอนวิชาสามัญในโรงเรียน
ดังกล่าว ยังไม่ได้มาตรฐานทุกโรงเรียน จึงไม่สามารถเรียนต่อชั้นสูงได้
8. ห้องที่อยู่ทิศชายแดนมาเลเซีย ประชาชนจะนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนที่
ประเทศมาเลเซีย ทำให้มีปัญหาดังกล่าวสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
9. การจัดสอนมิได้มุ่งหมายเป็นการใช้ภาษาไทย ความสำนึกในความเป็นไทย
และเทิดทูนสถาบันหลัก
10. การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของประชาชน

11. ทำให้เกิดการแบ่งแยก ระหว่างนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ กับนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม

12. การแก้ปัญหา การบริหารการศึกษาไม่สามารถทำได้โดยฉับพลันทันที เพราะขาดเอกภาพในการบริหาร และการบังคับบัญชา ทั้งในระดับจังหวัด และระดับภาค

13. โอกาสของประชาชนที่จะได้รับการศึกษามีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถจัดบริการการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และฐานะครอบครัวยากจน ไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนต่อในระดับสูง

14. ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ เนื่องจากความไม่พร้อมทางด้านภาษา ความไม่เจริญเติบโตทางสมอง เนื่องจากภาวะของทุโภชนาการ และการขาดเทคโนโลยีทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบ

กล่าวโดยสรุป ปัญหาการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การที่ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาศาสนาอิสลามมากกว่าให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาสามัญ ทั้งนี้เพราะการศึกษาวินิจฉัยศาสนาอิสลามเป็นความต้องการของประชาชนที่สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลามที่ต้องการให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามได้เรียนรู้ให้เข้าใจหลักการที่แท้จริง และสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง โดยการเรียนรู้จากผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาในหมู่บ้าน หรือในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) จากกรณีดังกล่าว ความสนใจที่จะเรียนวิชาสามัญจากโรงเรียนที่รัฐจัดให้ในระดับต่าง ๆ ก็น้อยลงเช่น ในระดับประถมศึกษา จะเข้าเรียนเพื่อให้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ ในระดับมัธยมศึกษา จะเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยมุ่งที่วิชาศาสนาอิสลามเป็นหลัก และวิชาสามัญเป็นรอง ดังนั้นจึงทำให้คุณภาพของผู้ที่จบการศึกษาระดับต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีคุณภาพต่ำ เกิดปัญหาในการศึกษาต่อระดับสูงขึ้น เมื่อสอบแข่งขันเข้าทำงาน ก็จะสอบได้น้อย ทำให้นักเรียนที่เรียนจบวิชาสามัญแล้วไม่มีงานทำมากขึ้น และข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีน้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนของประชากร เป็นปัญหาทางด้านสังคมจิตวิทยาต่อไป

ข. ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ปัญหาการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหารวมของปัญหาการจัดการศึกษาของชาติ จากรายงานผลการวิจัย โครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาของจังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล พบว่า ปัญหาที่พบบ่อยของการศึกษาระดับประถมศึกษาคือ ปัญหาคุณภาพของการศึกษานักเรียนสอบตกซ้ำชั้นสูง ปัญหาการกระจายอัตรากำลังครูไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก ปัญหาโรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การสอน และขาดแคลนห้องพิเศษวิชาต่าง ๆ และปัญหานักเรียนขาดเรียน (รายงานผลการวิจัย โครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา จังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล 2526 : 79, 121, 63, 74, 65) สำหรับในระดับมัธยมศึกษา ปัญหาทางการศึกษาโดยทั่วไปที่พบคือ ในจังหวัดสงขลา พบว่า นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะพยายามเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในทั่วจังหวัด เมื่อไม่มีโอกาสแล้ว จึงกลับไปเรียนต่อในภูมิลำเนาเดิมส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งไม่ยอมกลับ ยอมเรียนต่อในสถานศึกษาเอกชน ทั้งนี้เพราะนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจว่า โรงเรียนในทั่วจังหวัดมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนมากกว่าโรงเรียนในเขตอำเภอ และตำบล ทำให้โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอ ตำบล รัวนักเรียนได้ไม่เต็มความแผนชั้นเรียนของ กรมสามัญศึกษา (สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดสงขลา 2527 : 4) ส่วนในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล นอกจากจะประสบปัญหาเช่นเดียวกับจังหวัดสงขลาแล้ว ปัญหาที่นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่เข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นจำนวนมาก เช่น ในปีการศึกษา 2527 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา รัวนักเรียนได้ต่ำกว่าเป้าหมายถึง 2,329 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 22) เพราะนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนหนึ่ง จะเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพราะจะได้เรียนทั้งวิชาสามัญ และวิชาศาสนาควบคู่ไปด้วย ทำให้เกิดปัญหาค่านคุณภาพของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปัญหาด้านการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยส่วนรวมแล้ว เกิดปัญหาในด้านที่รัฐไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้คือ ความต้องการทางด้านศาสนาของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้บทบาทการให้ความรู้ทางด้านศาสนาตกเป็นภาระของเอกชน จะกระทบกับคุณภาพของการศึกษาโดยส่วนรวม แม้ว่าในปัจจุบันจะมีโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนของรัฐบาล ทั้งระดับประถมศึกษา และมีธยมศึกษาแล้วก็ตาม แต่ก็ต้องใช้เวลานานกว่าจะสามารถดึงให้ประชาชนกลับมาให้ความสนใจกับการเรียนการสอนในโรงเรียนของรัฐบาล

ปัญหาศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปัญหาการจัดการศึกษาของไทยที่เป็นปัญหารองจากปัญหาหลักที่เกิดขึ้นตลอดมาคือ ปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียนในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาของนักเรียนที่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา รัฐบาลทุกรัฐบาลได้พยายามกระตุ้นให้นักเรียนได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษามากขึ้น เพราะตระหนักดีว่า การพัฒนาประเทศโดยใช้ประชาชนที่มีความรู้ ระดับประถมศึกษา ได้รับการเรียนรู้ด้านวิชาชีพเพียงเฉพาะพื้นฐานต่าง ๆ ชาคความรู้ และทักษะในวิชาชีพ โอกาสที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพของตนเอง ให้ดีขึ้นก็เป็นไปได้ยาก จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับ รัฐบาลได้ตั้งความมุ่งหวังที่จะให้เยาวชนที่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาภาคบังคับได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา มากขึ้น แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ จากสรุปผลการดำเนินงาน ตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ของกระทรวงศึกษาธิการ (แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) 2526 : 2-9) ได้สรุปผลการรับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ไว้ดังนี้

1. เป้าหมาย การรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของสถานศึกษาสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดระยะเวลาของแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ปรากฏว่ารับนักเรียนได้น้อยกว่าเป้าหมาย 3,366,947 คน คิดเป็นร้อยละ 36.22 ของเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังรายละเอียดแยกเป็นปีดังนี้

ตารางที่ 6 การรับนักเรียนเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในแผนพัฒนาการศึกษา
ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

พ.ศ.	เป้าหมาย	รับจริง	หมายเหตุ
2520	1,079,095	924,313	
2521	1,773,410	1,272,951	
2522	2,032,310	1,288,899	
2523	2,314,140	1,341,302	
2524	2,097,475	1,101,998	
รวม	9,296,410	5,929,463	

ที่มา : แผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

2. ร้อยละของจำนวนนักเรียนระหว่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อประถมศึกษาปีที่ 6 จากผลการรับนักเรียนจริง ปรากฏว่า ร้อยละของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2521 ต่อชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2520 ถึงปีการศึกษา 2524 มีดังนี้ (แผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 5 พ.ศ. 2525-2529) กระทรวงศึกษาธิการ 2526 : 3)

ปีการศึกษา 2521	เท่ากับ	62.13
ปีการศึกษา 2522	เท่ากับ	59.15
ปีการศึกษา 2523	เท่ากับ	47.35
ปีการศึกษา 2524	เท่ากับ	45.49

ปีการศึกษา 2525-2527 ผลการรับนักเรียนเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
มีดังนี้

ตารางที่ 7 การรับนักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะ
ที่ 5

ปีการศึกษา	นักเรียน ป.6	เป้าหมายตาม แผนฯ 5	รับได้จริง	ร้อยละ นักเรียน ป.6
2525	972,348	423,523	404,910	41.7
2526	1,053,847	467,280	448,072	42.5
2527	1,144,701	505,910	489,871	42.7

ที่มา : 1. จากแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 5
(พ.ศ. 2525-2529) : 39

2. การรับนักเรียนนักศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา
2527

3. รายงานผลการรับนักเรียน ประจำปีการศึกษา 2527

จากข้อมูลการรับนักเรียน ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 ตลอดแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 พบว่ารับได้น้อยลงทุกปี เมื่อเทียบเป็นอัตรา
ส่วนร้อยละ สำหรับในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 มีแนวโน้มว่าจะรับนักเรียนเข้า-
เรียนต่อได้มากขึ้น แต่ก็ไม่สามารถรับได้เต็มตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะในปีการ
ศึกษา 2527 กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งเป้าหมายการรับนักเรียนไว้ ร้อยละ 50 (สำนัก-
งานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองแผนงาน 2527 : 1) แต่รับจริงได้เพียงร้อยละ 42.7
เท่านั้น แม้ว่ารัฐบาลจะได้ดำเนินการโดยวิธีต่าง ๆ เช่น การขยายโรงเรียนมัธยมศึกษา
ให้มากขึ้น โดยเฉพาะระดับตำบล ตลอดแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 ตั้งเป้าหมาย
ไว้ 130 โรง (แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) 2525 : 76)

ปัญหาการศึกษาของนักเรียน โดยส่วนรวมของประเทศ เป็นปัญหาที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษา กล่าวคือ เด็กในชนบทมีโอกาสที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับสูงน้อยกว่าเด็กในหัวเมือง จากข้อมูลการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2527 ของกระทรวงศึกษาธิการพบว่า ในจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนในส่วนกลางจะเข้าศึกษาต่อ คิดเป็นร้อยละ 87.7 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในส่วนกลาง และในส่วนภูมิภาคจะเข้าศึกษาต่อเพียงร้อยละ 38.8 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในส่วนภูมิภาค

นายชวน หลีกภัย (2527 : 2-3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการกล่าวว่า การที่นักเรียนในส่วนภูมิภาคเรียนต่อน้อย เพราะผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา และผู้ที่ไม่ศึกษาต่อเหล่านี้ มักจะออกมาเป็นเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประเทศ กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 2) สรุปสาเหตุที่นักเรียนไม่ศึกษาต่อไว้ว่า เกิดจากสาเหตุต่อไปนี้

1. เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนไม่สามารถส่งเสียให้บุตรหลานเข้าเรียนต่อได้ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แม้ว่าบางโรงเรียนจะยกเว้นเงินค่าบำรุงการศึกษา ตลอดจนให้ค่ารถเรียน และค่าอาหารกลางวันก็ตาม
2. เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคมที่ไม่สะดวก และระยะทางไกล ทำให้นักเรียนไม่สามารถเดินทางมาโรงเรียนได้
3. ผู้ปกครองส่วนหนึ่งที่ไม่สนับสนุนส่งบุตรหลานให้เข้าเรียน เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็จะส่งไปทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือตามโรงงานอุตสาหกรรมในภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ปกครองบางคนเห็นว่าไม่สามารถรับราชการได้ จึงไม่สนับสนุนให้เรียนต่อ

จะเห็นได้ว่าปัญหาการศึกษาของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีมากขึ้นทุกปี และระบบการศึกษาได้สะสมจำนวนนักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นปีละไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ของจำนวนนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมด ดังนั้นปัญหาที่จะกระทบกับระบบการศึกษาของไทยต่อไปก็คือ การที่ระบบการศึกษาไม่สามารถเป็น

ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสังคมตามความมุ่งหวัง ที่จะใช้การศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม
ได้ ทั้งนี้เพราะพื้นฐานการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา โอกาส
ที่จะเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพมีน้อยลง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้ใช้แรงงานประเภทแรงงาน
ไร้ฝีมือ เป็นภาระให้รัฐบาลที่จะต้องหางานให้คนงานประเภทนี้

แนวทางแก้ไขปัญหาการศึกษาของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กึ่งที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะ
พิเศษแตกต่างจากส่วนอื่นของประเทศ หรือแม้แต่ในจังหวัดภาคใต้ด้วยกัน ปัญหาที่
เกิดขึ้นเกี่ยวพันกันทั้งปัญหา การเมือง การปกครอง การศึกษา และความมั่นคงของ
ประเทศ กังนั้นรัฐบาลจึงได้เอาใจใส่ และเพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่นี้เป็นกรณีพิเศษ ภาคคิน
เปรมโยธิน (2519 : 212-214) ได้ศึกษากระบวนการบริหารราชการส่วนภูมิภาคกับการ
แก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สรุปว่านโยบายในการแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อย
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว และรัฐบาลในสมัยต่อมาได้ดำเนินการ
การแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง และจริงจัง นโยบายในการแก้ไขปัญหาคือดำเนินการในปัจจุบัน
มีดังต่อไปนี้

1. นโยบายด้านการปกครองและการเมือง ได้มีการจัดรูปการปกครองให้กลม-
กลืน และสอดคล้องกับท้องถิ่น ชนชนวนนิยม ประเพณี ภาษา และศาสนาของ
จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะ และยังสนับสนุนให้ชาวไทยมุสลิมเข้ารับราชการเป็นพิเศษ
แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไม่ได้มีความต้องการที่กดขี่ข่มเหงชาวไทยมุสลิมให้ทำอะไรตามที่
รัฐบาลต้องการ โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริง อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ชาวไทยมุสลิม
ได้เข้ามามีส่วนในการปกครองประเทศ หรือในการปกครองท้องถิ่นของตนไม่มีการกีดกัน
2. นโยบายด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลได้เอาใจใส่ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคม เพื่อยกระดับฐานะ ความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น
3. นโยบายด้านการศึกษา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาการศึกษามาก
เพราะตระหนักดีว่า เมื่อประชาชนมีความรู้ มีการศึกษาคีขึ้น ก็จะสามารถใช้ความรู้ขึ้นมา

สร้างความก้าวหน้าให้แก่ตนเอง รัฐบาลได้มีการปรับปรุงการจัดการศึกษาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นที่ดังกล่าว เช่น การส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้ความรู้ทางศาสนาที่ถูกต้อง และในฐานะเดียวกันก็ดำเนินการสอนวิชาชีพให้แก่ประชาชนด้วย

4. นโยบายด้านศาสนา รัฐบาลได้ให้ชาวไทยมุสลิมสามารถดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติแห่งศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี โดยได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากรัฐบาล เช่น มีการตราพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม หรือพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม เป็นต้น

5. นโยบายด้านสวัสดิการ ได้มีการสร้างโรงพยาบาลในทุกจังหวัด และอำเภอ และศูนย์อนามัยทั่วทุกตำบล โดยรัฐบาลได้พิจารณาคัดเลือกบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ทางด้านนี้ มีการอบรมแพทย์ พยาบาล ให้เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ตลอดจนหลักศาสนา และจัดการด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของประชาชน

6. นโยบายด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย เนื่องจากนโยบายด้านนี้ของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลไม่เหมือนกัน บางรัฐบาลใช้นโยบายปราบปรามอย่างรุนแรง บางรัฐบาลใช้นโยบายปราบหรือปล่อย ดังนั้นจึงยังมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ยังไม่เกิดความสงบเรียบร้อยอย่างแท้จริง

สงคราม จีนทิเบต (2518 : 185-192) ได้ศึกษาเรื่อง การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เสนอแนะแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ด้านการเมืองและการปกครอง ควรเน้นในเรื่อง การปลูกฝังความสำนึกในความเป็นไทย ความสมัครสมาน สามัคคีของคนในชาติ ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบการปกครอง การเมือง สิทธิ และหน้าที่ตามกฎหมายและการเมืองในฐานะที่เป็นคนไทย และสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่นให้มากขึ้น ให้ความสำคัญแก่ผู้นำทางศาสนา ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปราบปรามโจรผู้ร้ายอย่างเด็ดขาด และการสร้างคุณภาพทางเชื้อชาติ โดยการอพยพคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธให้เข้าไปอยู่ในพื้นที่มากขึ้น

2. **กานการเศรษฐกิจ** ควรเร่งรัดพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ได้ผลจริงจัง ตามแผนที่กำหนดไว้ทุกระดับ โดยปรับปรุงให้มีสภาพทัดเทียม หรือดีกว่าบริเวณชายแดน ประเทศมาเลเซีย ให้ความรู้วิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานในท้องถิ่น และให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างจริงจัง โครงการทางเศรษฐกิจทุกโครงการ จะต้องเป็น โครงการที่มีผลถึงตัวประชาชนโดยตรง การพัฒนาคนกำลังคน ควรขยายการศึกษาทุกระดับทั้งในสายสามัญและสายอาชีวศึกษา ให้เหมาะสมกับความต้องการทางเศรษฐกิจใน ภาคใต้

3. **ด้านสังคม** โดยการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้ประชาชนรู้หนังสือและพูดภาษาไทย ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นมาตรการที่จะสามารถชักจูงให้ประชาชนได้มีความสำนึกในความเป็นไทย ให้ประชาชนได้เรียนรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการดำเนินชีวิตของ ประชาชนในภาคต่าง ๆ เพื่อสร้างทัศนคติให้กว้างขวาง หลักสูตรการสอนในโรงเรียนทุก ประเภท ควรเน้นในเรื่องภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชาติ ในส่วนที่จะสนับสนุน ความรู้สึกรัก และภูมิใจในความเป็นไทย และเว้นในเรื่องที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกชกแย้ง ความเข้าใจผิด หรือจะเป็นผลร้ายต่อความสำนึกในความเป็นไทยของประชาชน ผู้วิจัยเห็น ว่า บุคคลที่ควรได้รับการเอาใจใส่อย่างยิ่ง คือ เยาวชน เพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถอยู่ ร่วมในสังคมกับคนศาสนาอื่น ๆ ได้โดยราบรื่น และมีความสำนึกในความเป็นไทยของ ประชาชน ความความเห็นของผู้วิจัย เห็นว่าการศึกษาเป็นหนทางที่ดีที่สุด ในการช่วยให้เกิด การผสมผสานกลมกลืนชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาสภาพสังคมโดยรวม ดังเช่นที่ ภาคินี เปรมโยธิน และ สงคราม ชื่นกลิ่น เสนอแนะ อุดม เสถียรภิภณฑกรณ์ (2521 : 267) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนไทยมุสลิมในวิทยาลัยครูยะลา ได้ให้ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education)
2. ขยายการศึกษาระดับอาชีวศึกษา โดยจัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพ ให้มีลักษณะเป็น ทั้งโรงเรียน และโรงงานอุตสาหกรรม เปิดสอนในหลายสาขา เช่น อุตสาหกรรมธุรกิจ

และการช่าง เมื่อผู้สำเร็จจากหลักสูตรในสาขาใดสาขาหนึ่งแล้ว ควรจักเข้าอบรมเป็นช่างฝึกหัดในศูนย์ ในรูป การฝึกงาน ฝึกทักษะ เพื่อให้มีประสบการณ์ และทำงานอย่างจริงจังจนมีฝีมือ

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงาน ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้กำหนดแผนงาน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในช่วงระยะ 3 ปี สุกท้าย คือ พ.ศ. 2527-2529 ในส่วนที่เป็นแผนงานส่งเสริมเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้กำหนดไว้ 7 โครงการ คือ

1. โครงการเตรียมภาษาไทยแก่นักเรียนไทยมุสลิม ก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นการเตรียมภาษาไทยก่อนเข้าเรียนตามเกณฑ์ภาคบังคับ
 2. โครงการส่งเสริมการเข้าศึกษาแก่นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม
 3. โครงการอบรมการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านท้องถิ่นที่นับถือศาสนาอิสลาม
 4. โครงการส่งเสริมศาสนาสัมพันธ์ (พุทธ-อิสลาม)
 5. โครงการเร่งรัดการจักสอนศาสนาอิสลามในสถานับการศึกษาของรัฐทุกระดับ
 6. โครงการปรับปรุงการดำเนินงานการสอนวิชาสามัญ และวิชาชีพในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
 7. โครงการติดตามและประเมินผลทางการศึกษาและศาสนา
- (อนันต์ อนันต์กุล 2527 : 8-9)

การดำเนินการตามแผนงานโครงการดังกล่าว เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2521 โดยมอบให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบดำเนินการ เพื่อให้เกิดความมั่นคงดังนี้

1. เร่งรัดการดำเนินการให้คนไทยมุสลิมมีความสำนึกเป็นคนไทย พูด และใช้ภาษาไทยอย่างแพร่หลายทั่วถึง และขจัดมูลเหตุที่ทำให้คนไทยมุสลิมไม่นิยมพูดภาษาไทย

โดยให้เข้าใจถึงผลประโยชน์ และความก้าวหน้า ที่คนไทยมุสลิมจะได้รับ รวมทั้ง ประโยชน์ที่จะเกิดแก่ท้องถิ่น ความที่ปรารถนา และแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

2. ส่งเสริมคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้ารับการศึกษาใน โรงเรียนสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษาออกโรงเรียนให้มากขึ้น รวมทั้งการ ให้สิทธิพิเศษในการเข้ารับการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น และสนับสนุนการ ศึกษาชั้นสูง แก่บรรดาบุตรหลานของผู้มีอิทธิพลในกลุ่มผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อให้การ ศึกษาทำหน้าที่สร้างความเข้าใจ ทศนคติ และความสำนึกในความเป็นคนไทย และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ

3. หมายถรการในการป้องกันยับยั้ง หรือทำความเข้าใจกับเยาวชน มิให้ ฝ่ายตรงกันข้ามมาสรรหาส่งไปรับการศึกษายังกลุ่มประเทศมุสลิม เพื่อจุกมุงหมายในการ ทำเนิการก่อการร้ายในประเทศไทย และอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปศึกษา หรือแสวงบุญของชาวไทยมุสลิม

4. ปรับปรุง และเพิ่มพูนประสิทธิภาพในด้านการปกครองในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ และทั่วเลือกบุคคล เพื่อไปรับราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความเข้าใจ ในความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม ไม่นำมาเป็นเครื่องแบ่งแยก (อนันต์ อนันตกุล 2527 : 11-12)

สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 (ม.ป.ป. : 61-63) ได้ศึกษาสภาพปัญหาทาง การศึกษา และอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาได้เรียนต่อ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียน มัธยมสายสามัญ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (Pondok) ของนักเรียนนับ-ถือศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา 2 สรุปว่า การที่ผู้ปกครองและนักเรียนไม่เห็นคุณค่า ของการศึกษา ในแง่การนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาหากยังบรรจุเนื้อหาวิชาที่ยังไม่สอดคล้องกับชีวิตในชุมชน วิธีการ สอนของครู หากยังไม่พยายามใช้เทคนิคการสอนใหม่ ๆ ที่ชักจูงให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาแล้ว นักเรียนไทยมุสลิมก็จะยังคงนิยมเข้าเรียนในโรงเรียน เอกชน สอนศาสนาอิสลามมากเช่นเดิม และจากการวิจัย ยังพบว่าผู้ปกครองจะมีอิทธิ-พลต่อการตัดสินใจเรียนต่อทางค้ำนโรงเรียนมัธยมสายสามัญ หรือโรงเรียนเอกชนสอน

ศาสนาอิสลามมากพอสมควร ดังนั้น การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงแนวทางการศึกษาต่อของบุตรหลาน เข้าใจระบบและแผนการศึกษาของชาติ และเข้าใจตลาดอาชีพที่จะพบในการศึกษาต่อ หรือการออกประกอบอาชีพของบุตรหลานในอนาคตอย่างกว้างขวาง จึงเป็นความจำเป็นระดับสูงของการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากผลการวิจัยดังกล่าวได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1. การให้การแนะแนวเป็นสิ่งจำเป็นมาก นอกจากจะให้การแนะแนวแก่นักเรียนแล้ว ควรจะให้การแนะแนวแก่ผู้ปกครองนักเรียนด้วย เพราะเป็นผู้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการได้เรียนต่อของนักเรียน

2. พยายามปลูกฝังคุณค่าของการศึกษาให้ชุมชนได้ตระหนักว่า เนื้อหาสาระที่ได้รับจากการเรียนในโรงเรียน จะมีประโยชน์ต่อตัวเยาวชนเอง การพัฒนาอาชีพและรายได้ ซึ่งอาจมองไม่เห็นในปัจจุบัน

3. ควรจะได้มีการวิเคราะห์หลักสูตรวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และมีการติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนดังกล่าวไปแล้วด้วย

ในการวิจัยเรื่อง ความต้องการและปัจจัยในการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของ สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 เช่นเดียวกัน (2522 : 62) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาของนักเรียนไทยมุสลิมไว้ว่า ควรให้บริการค้ำหนุนการแนะแนวแก่นักเรียนอย่างจริงจัง และขณะเดียวกัน ควรจัดให้มีการสอนวิชาศาสนาอิสลาม ภาษามลายู และภาษาอาหรับ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง

จากการศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหการศึกษา ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะจากการวิจัยต่าง ๆ และนโยบายของรัฐบาลแล้ว จะเห็นว่าการแก้ปัญหาจะต้องดำเนินการอย่างมีระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งการแก้ปัญหาค้นหาการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม เพราะการศึกษาเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งเท่านั้น การแก้ปัญหาเฉพาะด้านการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว จะไม่สามารถประสบผลสำเร็จ นำความมั่นคงมาสู่ภูมิภาคส่วนนี้ของประเทศได้ แต่ในขณะเดียวกัน รัฐบาลจะต้องเอาใจใส่อย่างจริงจังต่อการจัดการศึกษา เพราะการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการ

สร้างควมสำนึกในความเป็นไทย ชาติดไทยร่วมกัน และเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง ท่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาที่ไม่ใช่เป็นการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นผู้ที่เข้าศึกษาต่อในระดับนี้ จะต้องเกิดควมสมัครใจ และเห็นประโยชน์จากการศึกษาอย่างแท้จริง สุภางค์ จันทวนิช (ม.ป.ป. : 120) กล่าวว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษามุ่งที่จะให้เด็กได้มีโอกาสเลื่อนฐานะทางสังคม และให้เด็กได้เรียนรู้อวิชาที่จะนำไปทำมาหากินได้ แสดงว่าการศึกษาหลังจากระดับประถมศึกษาแล้ว จะเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้มีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมของตัวเอง และมีวิชาชีพสำหรับเป็นรากฐานที่จะประกอบอาชีพต่อไป จากความสำคัญของการศึกษาดังกล่าว ทำให้นักการศึกษาและนักวิจัยให้ความสนใจเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบ หรือมีความสัมพันธ์ หรือมีอิทธิพลต่อการได้มีโอกาสศึกษาต่อ หรือไม่ได้ศึกษาต่อของนักเรียนในระดับการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไปนี้

1. งานวิจัยในประเทศไทย

ในประเทศไทยได้มีนักการศึกษาหลายคนสนใจ ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ หรือที่มีความสัมพันธ์ หรือมีอิทธิพลต่อการได้มีโอกาสศึกษาต่อ หรือไม่ได้ศึกษาต่อของนักเรียนในระดับการศึกษาต่าง ๆ เช่น จันทนา นนทกร ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของนักเรียนที่มีโอกาสศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคกลาง จำแนกตามประเภทโรงเรียน พบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แตกต่างกันคือ นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพชั้นสูง มีโอกาสได้เรียนต่อมากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพอย่างอื่น รองลงมาเป็นนักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพ เป็นพ่อค้า และเจ้าของร้านค้า ส่วนนักเรียนที่ผู้ปกครองเป็นกรรมกร มีโอกาสในการเข้าเรียนต่อชั้นน้อยที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 6)

ประจักษ์ ชูน้อย ได้ศึกษาเรื่อง โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียนในภาคใต้ พบว่า นักเรียนที่มีความรามีอาชีพแตกต่างกัน มีรายได้ในระดับ

แตกต่างกัน มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน และมีผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7
แตกต่างกัน มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แตกต่างกัน (สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2525 : 155-156) ซึ่งแสดงว่าการประกอบอาชีพ
รายได้ ระดับการศึกษาของบิดามารดา และผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7
เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อโอกาสการได้เรียนต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

อุดม ภูประคิมรุ้ ได้ศึกษาเรื่อง โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า อาชีพ และระดับการศึกษาของผู้ปกครองเป็นตัวแปร
ที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการศึกษาต่อของบุตร ส่วนผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7
ของนักเรียนที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อการมีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2525 : 152-153) การศึกษาของ อุดม
ภูประคิมรุ้ แตกต่างจากการค้นพบของ ประจักษ์ ชุน้อย คือ ผลการเรียนของนักเรียน
ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ไม่ได้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการได้เรียน หรือไม่ได้เรียนต่อ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แต่อย่างใด สำหรับการศึกษารองของ จรุง พานิชย์ผลินไชย เรื่อง
โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถาน-
ภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียน ในภาคเหนือ พบว่าอาชีพ ระดับการศึกษา
ของผู้ปกครอง และผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการ
มีโอกาสเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เช่นเดียวกับการค้นพบของ ประจักษ์
ชุน้อย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2525 : 158-159)

จากการศึกษาของ จันทนา นนทิกร, ประจักษ์ ชุน้อย, อุดม ภูประคิมรุ้
และ จรุง พานิชย์ผลินไชย เกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อใน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของนักเรียนในภาคต่าง ๆ จะเห็นว่า ตัวแปรที่ค้นพบ คือ
อาชีพของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และผลการเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 7 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของ ชวัญใจ เลอจันทร์ เรื่อง การเลื่อนฐานะทาง
สังคมของประชากรไทยในชนบท (2514 : 72) ที่พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามี
ผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรเข้าเรียนหนังสือ และบิดาที่มีอาชีพไม่ใช้กำลังกาย เช่น
ข้าราชการ พ่อค้า ผู้ปฏิบัติงานโดยใช้วิชาชีพ มีแนวโน้มที่จะส่งบุตรเข้าเรียนในชั้น

สูง ๆ ขึ้น ชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา (2513 : จ-ฉ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ทำให้ เด็กวัยรุ่นไทยในชนบทเลือกทำงานหรือศึกษาต่อ หลังจากการศึกษาภาคบังคับ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญอยู่ดังนี้

1. ปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจ พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และอาชีพของบิดา มีความสำคัญอย่างสูงต่อโอกาสในการที่บุตรจะได้ศึกษาต่อ บุตรในกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และบิดามีอาชีพเกษตรกรรม จำนวน ร้อยละ ของบุตรที่ศึกษาต่อมีน้อยกว่ากลุ่มอื่น
2. ปัจจัยค่านิยมประชากร พบว่า บุตรที่มาจากครอบครัวขนาดเล็ก มีโอกาส ศึกษาต่อมากกว่าบุตรที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ การมีบุตรคนเดียว หรือบุตรคนสุด- หอง มีโอกาสศึกษาต่อสูงกว่าบุตรคนโตและคนกลาง และบุตรของบิดาที่มีประสมการณ ย์ย้ายถิ่นบ่อยครั้ง โอกาสในการศึกษาต่อของบุตรมีมากกว่าของบิดาที่ไม่เคยย้ายถิ่น
3. ปัจจัยค่านิยมสังคม พบว่า ระดับการศึกษาของบิดา มารดามีอิทธิพลต่อ การได้ศึกษาต่อของเด็กมาก กล่าวคือ บิดา มารดาที่จบการศึกษาสูงจะมีจำนวนร้อยละ ของบุตรที่ศึกษาต่อสูง และการอยู่ใกล้ชุมชน มีโอกาสศึกษาต่อสูงกว่าผู้ที่อยู่ไกลจาก ชุมชน
4. ปัจจัยค่านิยมจิตวิทยาและปัจจัยอื่น ๆ พบว่า ครอบครัวที่บิดาเป็นผู้ตัดสินใจ เด็กชากในการพิจารณาการศึกษาของบุตร จะมีจำนวนร้อยละของบุตร ที่ศึกษาต่อสูง กว่าครอบครัวที่บิดา มารดา พิจารณาตัดสินใจร่วมกัน และสูงกว่าครอบครัว ที่มารดา เป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเพียงคนเดียว ปัจจัยอื่น ๆ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟัง วิทยุ มีอิทธิพลต่อการศึกษาต่อของเด็กวัยรุ่นคล้ายเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาของ นกคณ คุ้มประวัติ (2516 : ฉ) เรื่อง ความมุง หวังของบิดาในเขตชนบทไทย เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พบว่า ปัจจัยทางค่านิยม เศรษฐกิจสังคมและประชากร ของคนไทยในชนบทมีผลต่อความมุงหวังเกี่ยวกับการศึกษา ของบุตรมาก กล่าวคือ ครอบครัวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง กับครอบครัวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมปานกลาง จะมีความมุงหวังเกี่ยวกับการ ศึกษาของบุตรสูง ครอบครัวที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ จะมีความมุง หวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรต่ำ และจากการศึกษาของ นกคณ คุ้มประวัติ

(2516 : 39) เช่นกัน พบว่า กลุ่มอาชีพของบิดามีความสำคัญต่อความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรเป็นอย่างมาก คือ บิดาที่มีอาชีพเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับต่ำ คือ ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-7 บิดาที่อยู่ในกลุ่มอาชีพรับราชการ และค้าขายส่วนใหญ่มุ่งหวังให้บุตรของตนได้รับการศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป จึงสรุปได้ว่า อาชีพของบิดาเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร สำหรับการศึกษเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบิดามารดา พบว่า การศึกษาของบิดา มารดามีความสัมพันธ์กับระดับความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรเป็นอย่างมาก กล่าวคือ บิดาที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป ส่วนใหญ่จะมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป บิดา มารดาที่ได้รับการศึกษาค่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และที่ไม่เคยได้รับการศึกษา ส่วนใหญ่มีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษา (นภคล คู่ประวัติ 2516 : 71)

ช่อทิพย์ ราศรีเกรียงไกร (2523 : 83-86) ได้ศึกษาเรื่อง ความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และในโรงเรียนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยทางบ้านประชากร บ้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางบ้านสังคม มีอิทธิพลต่อความมุ่งหวังของบิดา ต่อการศึกษาของบุตร เช่นเดียวกับการศึกษาของ นภคล คู่ประวัติ กล่าวคือ บิดาที่มีรายได้ต่อเดือนสูงส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับสูง คือปริญญาตรี หรือสูงกว่า และกลุ่มบิดาที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำ จะมีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับต่ำ คือ จบระดับอาชีวศึกษา หรือต่ำกว่า ในทำนองเดียวกัน อาชีพของบิดาที่มีอาชีพวิชาชีพ และอาชีพที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่มีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่าขึ้นไป มากกว่าความมุ่งหวังของบิดาที่มีอาชีพค้าขายให้บริการ (กรรมกร, รับจ้าง) สำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่าขึ้นไป ส่วนใหญ่มีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มากกว่าความมุ่งหวังของกลุ่มบิดาที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ (2525 : 257-258) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โอกาสการเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า โอกาสการศึกษาต่อของนักเรียน ทั้ง 71 จังหวัด บัณฑิตทางการศึกษา และคานเศรษฐกิจและสังคม มีอิทธิพลต่อ โอกาสการเรียนต่อของนักเรียน และในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 3 จังหวัด คือ จังหวัดลำปาง ขอนแก่น และ สมุทรสงคราม พบว่า

1. บัณฑิตที่ทำให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 มีโอกาสเรียนต่อเรียง ตามลำดับความสำคัญ คือ พ่อแม่ของนักเรียนหวังจะให้เด็กเรียนได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้ และเป็นที่ยอมรับค่อนข้างสูง เช่น เป็นเจ้าของบริษัทขนาดเล็ก นางพยาบาล ข้าราชการชั้นตรี-โท เป็นต้น พ่อแม่ก็สนับสนุนให้นักเรียนเรียนต่อ ฐานะของครอบครัว อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง นักเรียนส่วนมากไม่ได้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด นักเรียนมีพื้นที่มีโอกาสได้เรียนต่อชั้นสูง ๆ มาก่อน พ่อแม่เห็นว่านักเรียนมีผลการเรียนค่อนข้างดี มีผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับดี อาชีพที่นักเรียนหวังไว้ว่าจะทำในอนาคตอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ฯลฯ

2. บัณฑิตที่ทำให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ เมื่อมีบัณฑิตในลักษณะตรงกันข้ามกับบัณฑิตที่ทำให้มีโอกาสเรียนต่อ คือ พ่อแม่ของนักเรียน หวังจะให้เด็กเรียนได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้ และการยอมรับไม่สูงนัก เช่น เสมียน พนักงาน นายทหารชั้นประทวน เป็นต้น พ่อแม่ไม่ค่อยสนับสนุนให้นักเรียนเรียนต่อ ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ นักเรียนส่วนมากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด นักเรียนไม่ค่อยมีพื้นที่ได้เรียนต่อชั้นสูง ๆ มาก่อน พ่อแม่เห็นว่านักเรียนมีผลการเรียนไม่ดีนักเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนคนอื่น ผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่ค่อยดี นักเรียนตั้งความหวังในการประกอบอาชีพไว้ใน เกณฑ์ไม่สูงนัก ฯลฯ (สุภางค์ จันทวานิช น.ป.ป. : 162-163)

จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรที่จะทำให้เด็กมีโอกาเรียนต่อหรือไม่เรียนต่อระดับ มัธยมศึกษา จากการวิจัยของ สุภางค์ จันทวานิช คือ ระดับความคาดหวังของพ่อแม่ ที่คาดหวังต่อการประกอบอาชีพของบุตร การให้การสนับสนุนของพ่อแม่ในการเรียนต่อ ซึ่งจะสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และการประกอบอาชีพของพ่อแม่ ระดับความคาดหวังต่ออาชีพในอนาคตของนักเรียนเอง และความเห็นต่อผลการเรียน ของนักเรียนทั้งจากพ่อแม่ และตัวนักเรียนเอง คือ เห็นว่าผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ดีหรือไม่ดี

กล่าวโดยสรุปในการศึกษาตัวแปร ที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนในประเทศไทย เท่าที่ใดมีการศึกษาวิจัย พบว่าตัวแปรด้านผู้ปกครองที่มีอิทธิพลต่อการได้เรียนต่อ หรือไม่ได้เรียนต่อของนักเรียน คือ การประกอบอาชีพของผู้ปกครอง เพราะตัวแปรนี้จะสัมพันธ์กับการมีรายได้ของผู้ปกครองว่า จะมีรายได้น้อยพอที่จะสนับสนุนให้บุตรเรียนต่อหรือไม่ ตัวแปรด้านความมั่งหวัง หรือความคาดหวังของผู้ปกครองที่จะให้บุตรประกอบอาชีพ ก็เช่นเดียวกัน จะมีอิทธิพลต่อการได้เรียนต่อหรือไม่ได้เรียนต่อของบุตร เพราะว่า การที่ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรได้เรียนต่อก็ด้วยความมั่งหวังที่จะให้บุตรได้ประกอบอาชีพในระดับสูงขึ้น เช่น จากอาชีพเกษตรกรก็จะสามารถเลื่อนชั้นไปประกอบอาชีพข้าราชการ หรืออาชีพอื่น ที่สูงกว่าอาชีพเดิมของบิดา มารดา ผู้ปกครองที่สนับสนุนให้บุตรเรียนสูงกว่าระดับประถมศึกษา ก็โดยที่คาดหวังว่าบุตรจะสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้ เพราะการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป เป็นการเริ่มต้นเพื่อให้สามารถได้เลื่อนชั้นทางสังคม ตัวแปรที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ด้านผู้ปกครอง คือ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง จากการศึกษาของผู้วิจัยหลายคน พบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูง จะสนับสนุนให้บุตรได้ศึกษาในระดับสูงเช่นกัน ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูง จะสามารถมองเห็นประโยชน์ของการศึกษาได้ดีกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาต่ำ สำหรับตัวแปรด้านนักเรียนนั้น พบว่า ผลการเรียนของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จะมีอิทธิพลต่อการได้เรียนต่อ หรือไม่ได้เรียนต่อของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้เพราะตัวแปรนี้จะไปสัมพันธ์กับตัวแปรด้านผู้ปกครอง จากการศึกษาของผู้วิจัยของ สุภางค์ จันทวานิช ที่พบว่า ความเห็นของผู้ปกครองต่อผลการเรียนของนักเรียน ว่าดี หรือไม่ดี มีอิทธิพลต่อโอกาสในการได้เรียนต่อ หรือไม่ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาของนักเรียน และจากการวิจัยของ สุภางค์ จันทวานิช เช่นเดียวกัน พบว่า ระดับความหวังในการประกอบอาชีพของนักเรียนในอนาคต เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเรียนต่อ หรือไม่เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนต่อ จะมีความคาดหวังต่ออาชีพในเกณฑ์ค่อนข้างสูง เช่น การเป็นเจ้าของบริษัทขนาดเล็ก เป็นข้าราชการ ส่วนนักเรียนที่ไม่เรียนต่อจะมีความคาดหวังต่ออาชีพในเกณฑ์ไม่สูงนัก เช่น การเป็นเกษตรกร

ทำป่าไม้ เป็นต้น

ผลการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนในประเทศไทย ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นการศึกษานโยบายรวมของทั้งประเทศ สำหรับเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีสภาพสังคมแตกต่างไปจากส่วนอื่นของประเทศนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวแปร ที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่จบระดับประถมศึกษา เช่น สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 (2512 : 36) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติเกี่ยวกับการศึกษาของนักเรียนไทยมุสลิม พบว่า นักเรียนส่วนมากต้องการศึกษาต่อ และนักเรียนชายมีความต้องการศึกษาต่อมากกว่านักเรียนหญิง สาเหตุที่ทำให้ไม่ไปศึกษาต่อ คือ ความยากจน นักเรียนออกกลางคันเพื่อช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ ผู้ปกครองต้องการให้ลูกเรียนที่วิทยาลัยอิสลาม และสนับสนุนให้ลูกมีอาชีพเป็นครูสอนศาสนาเป็นอันดับหนึ่ง และสำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 (2512 : 52) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาปอเนาะ พบว่า ผู้ปกครองที่เป็นไทยมุสลิมส่งลูกเข้าเรียนปอเนาะ เพราะอิทธิพลทางศาสนา ไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ใกล้บ้าน ค่าใช้จ่ายในปอเนาะถูกกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ต้องการให้สังคมยอมรับประเพณีของตน ต้องการเรียนภาษาถิ่น และมีความต้องการเป็นครูในปอเนาะ

พล แสงสว่าง (2522 : 135-136) ได้ศึกษาองค์ประกอบในการศึกษาต่อ และไม่ศึกษาต่อของนักเรียนไทยมุสลิม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จังหวัดยะลา พบว่า องค์ประกอบที่ทำให้นักเรียนไทยมุสลิมศึกษาต่อตามลำดับความสำคัญ คือ องค์ประกอบด้านส่วนตัว สิ่งแวดล้อม ครอบครัว ศาสนาและประเพณี ส่วนองค์ประกอบที่ทำให้ให้นักเรียนไทยมุสลิมไม่ศึกษาต่อตามลำดับความสำคัญ คือ องค์ประกอบด้านศาสนา และประเพณี ครอบครัว ส่วนตัว และสิ่งแวดล้อม

สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 (2522 : 51-56) ได้ศึกษาความต้องการและปัจจัยในการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา ของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 434 คน มีความต้องการเรียนต่อร้อยละ 85.94 โดยมีนักเรียนชายต้องการเรียนต่อมากกว่านักเรียนหญิง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการเรียนต่อหรือไม่เรียนต่อของนักเรียน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลาง และผลการเรียนดี ส่วนใหญ่จะมีความต้องการเรียนต่อ ทั้งในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

อิสลาม ที่อยู่อาศัยของนักเรียนในเขตเทศบาล สุขาภิบาล จะมีความต้องการเรียนต่อมากกว่านักเรียนนอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล จำนวนที่น้องของนักเรียนในครอบครัวนักเรียนที่มีที่น้องตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป จะต้องการเรียนต่อน้อยกว่านักเรียนที่มีที่น้องน้อยกว่า 5 คน อาชีพของพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ความคาดหวังในอาชีพของนักเรียน รายได้ของพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง และระดับการศึกษาของพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ต่างก็เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรียนต่อ หรือไม่เรียนต่อของนักเรียน สำหรับตัวแปรค่าภาษาที่ใช้พูดที่บ้าน พบว่านักเรียนที่ไม่ต้องการเรียนต่อ พูดภาษามลายูที่บ้าน ร้อยละ 80.33 และนักเรียนที่ต้องการเรียนต่อ พูดภาษามลายูที่บ้าน ร้อยละ 74.80

สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2 (ม.ป.ป. : 60-61) ได้ศึกษาสภาพปัญหาทางการศึกษา และอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมสายสามัญ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ของนักเรียนนับถือศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา 2 พบว่า ตัวแปรที่สามารถชี้การได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษามากที่สุด คือ ความคาดหวัง หรือความตั้งใจของนักเรียนขณะเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา ในเรื่อง การศึกษาต่อและการประกอบอาชีพในอนาคต ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร และการประกอบอาชีพ การได้อยู่อาศัยกับพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง และการสังเกตเห็นประโยชน์ของวิชาสามัญ

จากการศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ตัวแปรส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับที่พบในการศึกษาในส่วนอื่นของประเทศ ไทย หรือศึกษาในภาพรวมของทั้งประเทศ แต่ตัวแปรที่พบแตกต่างออกไป ก็คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ระดับสูง ต่อการได้เข้าเรียนต่อหรือไม่ได้เรียนต่อของนักเรียน

2. งานวิจัยของต่างประเทศ

Havighurst (1969 : 113-114) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของการศึกษา กับการเลื่อนชั้นทางสังคมว่า ค่านิยมของประชาชนเกี่ยวกับการศึกษา จะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ค่านิยมในฐานะที่เป็นหน้าที่ของการศึกษาโดยตรง (Functional Values)

คือ การที่ผู้เลือกศึกษาเรื่องใด ก็จะทำเรื่องนั้นไปใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น ผู้ที่เรียนวิศวกรรมศาสตร์ นำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพเป็นวิศวกร และค่านิยมในฐานะที่เป็นการแสดงถึงฐานะทางสังคม (Symbolic Values) คือ การที่ผู้ศึกษาสนใจศึกษาวิชาต่าง ๆ เพียงเพื่อให้ตนเองได้มีฐานะทางสังคม ไม่ได้สนใจนำวิชาที่ศึกษาไปใช้ในการประกอบอาชีพ จากการศึกษาของ Havighurst พบว่า หลัง ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นสูงมาก เพราะพ่อแม่ของนักเรียนเชื่อว่า บุตรจะสามารถหางานทำที่ดีกว่าเคิม หลังจากที่ได้รับความรู้และฝึกทักษะต่าง ๆ จากโรงเรียนเป็นค่านิยมที่แตกต่างจากค่านิยมที่มีอยู่ในประเทศอังกฤษ และออสเตรเลีย ที่เห็นว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการแสดงถึงฐานะสังคม

Fantini and Weinstein (1972 : 20) ได้ศึกษาสภาพครอบครัวของชาวอเมริกัน พบว่า ครอบครัวที่มีความมั่นคง และมีรายได้สูง จะมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาสูง มากกว่าครอบครัวที่ไม่มั่นคงและมีรายได้น้อย ทั้งนี้เพราะครอบครัวที่มีความไม่มั่นคง พ่อแม่จะมีความกังวลใจในค่านิยมเศรษฐกิจ มากกว่าที่จะสนใจในการศึกษาของบุตร

Hall (1975 : 303) พบว่า อิทธิพลของครอบครัวที่มีค่านิยมในการประกอบอาชีพเกิดขึ้นเมื่อบุคคลไ้ผ่านระบบการศึกษา จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ กล่าวคือ จากการศึกษาของ Mortimer พบว่า นักศึกษาที่จบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยมิชิแกน ในปี ค.ศ. 1966, 1967 มีความโน้มเอียงสูงมากที่จะประกอบอาชีพตั้งเคิมของครอบครัว

Martin และ Halsey (1969 : 180-182) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาของผู้ปกครองที่มีความรู้ระดับประถมศึกษา ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของเมือง ฮาคฟอร์ดไชน์ ประเทศอังกฤษ พบว่า ผู้ที่มีความต้องการให้บุตรของตนได้รับการศึกษาจนจบชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป ได้แก่ กลุ่มบิดาในอาชีพผู้บริหารชั้นสูง ร้อยละ 70 กลุ่มบิดาที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพร้อยละ 38.7 และกลุ่มบิดาที่มีอาชีพปฏิบัติงานไร้ฝีมือ ร้อยละ 35 ไม่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และสรุปว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีอาชีพปฏิบัติงานไร้ฝีมือ มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาต่ำกว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีอาชีพอื่นทั้งหมด

Elder (1965 : 85) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างของครอบครัว และการได้รับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามีความสัมพันธ์ต่อการศึกษาของบุตร กล่าวคือ บิดา มารดาที่ได้รับการศึกษาในระดับสูง บุตรก็มักจะได้รับการศึกษาต่อในระดับสูง

Seweel และ Shah (1968 : 208-209) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาของบิดามารดากับความมุ่งหวังต่อการศึกษา และการประสบผลสำเร็จของบุตร พบว่า ระดับการศึกษาของบิดา มารดามีความสำคัญต่อการศึกษาของบุตร กล่าวคือ บิดา มารดาที่มีระดับการศึกษาสูง บุตรก็มักจะได้รับการศึกษาสูง และประสบผลสำเร็จในระดับสูงด้วย

Lane (1968 : 748) ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนอาชีพของประชาชนใน 6 เมือง พบว่า คนจะได้รับการทำงาน หรือตำแหน่งหน้าที่สูง ทำขึ้นอยู่กับการศึกษาของเขา และทักษะการทำงาน หรือประสบการณ์ตรงที่ได้รับในขณะที่ศึกษา

Lee (1978 : 3222 A - 3223 A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางบ้านอาชีพ และความคาดหวังของนักศึกษาในวิทยาลัยเกษตรกรรม ประเทศเกาหลี พบว่า นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 945 คน ให้คำตอบว่า ที่เลือกเรียนในวิทยาลัยเกษตรกรรม เพราะมีความสนใจ หึงพอใจ และมีความคาดหวังต่ออาชีพเกษตรกรรมในค้ำนที่ การตัดสินใจเลือกเรียนขึ้นอยู่กับตัวนักศึกษาเอง พ่อ แม่ และกลุ่มเพื่อน ตามลำดับ

จากผลงานวิจัยของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาต่อระดับต่าง ๆ จะเห็นว่า ตัวแปรที่สำคัญที่ได้จากการวิจัย คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยอาชีพ รายได้ และระดับการศึกษา เพราะตัวแปรเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดความมุ่งหวังของบิดา มารดา ต่อระดับการศึกษามบุตร เช่น ผลจากการวิจัย ของ Fantini และ Martin และ Halsey, Seweel และ Shah เป็นต้น สำหรับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตัวนักศึกษานั้น จากการวิจัยของ Lee จะพบว่า ความสนใจ และความคาดหวังที่มีต่ออาชีพ เป็นตัวแปรในการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อ ทั้งงานวิจัยในประเทศไทยและงานวิจัยในต่างประเทศ พอจะสรุปตัวแปรต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ผู้ปกครองจะสัมพันธ์กับอาชีพ รายได้ ระวังความคาดหวังต่อการศึกษา หรืออาชีพของบุตรในอนาคต ระวังการศึกษาของผู้ปกครอง ส่วนตัวแปรค่านักเรียน จะสัมพันธ์กับผลการเรียน ระวังความคาดหวังในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพในอนาคต และตัวแปรที่เพิ่มเติมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ตัวแปรค่านศาสนา ซึ่งจะต้อจกให้สอดคล้องกับความต้อการศึกษาค่านศาสนา ของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งจะเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และนักเรียนเป็นอย่างมาก

ในการศึกษาข้อเขียนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอจะสรุปได้ว่าแนวคิดในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน ก็เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้สูงขึ้นโดยรัฐได้พยายามจัดสรรงบประมาณและบุคคล เพื่อจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ด้วยมีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เพราะประเทศที่ประชาชนได้รับการศึกษาดี ประชาชนมีคุณภาพ ก็จะสามารถพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือของรัฐที่สำคัญ งบประมาณของการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และศักยภาพของคนนั้น เราจะเห็นได้ชัดเจนในเรื่องของหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษา เช่น หลักสูตรระดับประถมศึกษา มุ่งที่จะให้ความรู้ที่เป็นพื้นฐานให้แก่เด็กในทุกค่าน และระดับมัธยมศึกษา จะมุ่งให้เด็กได้รู้จักตนเองว่ามีความถนัด ความสนใจ ค่านใด เพื่อจะได้เลือกแนวทางในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับความสามารถของตนเองต่อไป

นอกจากการศึกษาจะมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของประชาชนแล้ว ยังมีบทบาทอย่างสำคัญในการผสมกลมกลืนความแตกต่างกัน ของวัฒนธรรมของคนในชาติให้มีความสำนึกในความเป็นชาติร่วมกัน การศึกษาจะมีบทบาทอย่างสูงมาก ในการผสมกลมกลืนความแตกต่างกันของศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีศาสนา วัฒนธรรม และภาษาพูด แตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นับถือศาสนาอิสลาม และพูดภาษามลายู มีความสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่า ตนเองไม่ใช่เป็นคนไทย เป็นพวกแขกมลายู เป็นคนละพวกกับคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในทางการปกครอง และปัญหาค่านความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลได้เอาใจใส่ให้การศึกษาแก่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษ เพื่อสร้างความสำนึกในความเป็นคนไทยร่วมกันให้ได้ และขณะเดียวกันก็ได้ค่านเนินการพัฒนา ค่านเศรษฐกิจความค่านกันไปด้วย เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ภูมิภาคส่วนนี้ ดังนั้นการ

ศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงทำหน้าที่ใน 2 ลักษณะ คือ พัฒนาคณะให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ เพื่อจะได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ และขณะเดียวกัน ก็ทำหน้าที่ ผสมกลมกลืนวัฒนธรรมที่แตกต่างกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปัญหาการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากจะประสบปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นปัญหารวมของทั้งประเทศแล้ว ปัญหาที่เห็นเด่นชัดอีกปัญหาหนึ่ง คือ การที่รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ การจัดการศึกษาเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ เป็นภาระของเอกชน กล่าวคือ ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาค้นศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี ตามหลักการของศาสนาอิสลาม แต่สถานศึกษาของรัฐทุกระดับไม่สามารถสนองความต้องการนี้ได้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน จะได้มีการสอนวิชาศาสนาอิสลามในสถานศึกษาของรัฐระดับต่าง ๆ แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถทำได้ทั่วถึง ภาระส่วนใหญ่อยู่ในมือของเอกชน นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม จึงเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก โดยมุ่งหวังจะมีความรู้ คำนวณวิชาศาสนาเป็นอันดับแรก และวิชาสามัญกับวิชาชีพ เป็นอันดับรอง ปัญหาที่ตามมา คือ ความค้อยคุณภาพของการศึกษาวิชาสามัญ นักเรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาเหล่านี้ ส่วนใหญ่ไม่สามารถจะสอบเข้าเรียนต่อในระดับสูง หรือสอบเข้ารับราชการได้ เป็นปัญหาเรื้อรังที่รัฐบาลจะต้องใช้เวลาในการแก้ไขต่อไปอีกนาน

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาการศึกษาของนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากข้อเสนอแนะของบุคคลต่าง ๆ นั้น มุ่งที่จะใช้การศึกษาแก้ปัญหาความมั่นคงของประเทศเป็นอันดับแรก คือ โดยการสร้างความสำนึกในความเป็นคนไทยร่วมกันก่อน แล้วจึงจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของประชาชน และขณะเดียวกันก็จัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการศึกษาทางศาสนาให้แก่ประชาชน ที่นับถือศาสนาอิสลามควบคู่กันไปด้วย การแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องทำไปพร้อมกันทั้งระบบ คือ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา จะทำเพียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพียงลำพังไม่ได้ การแก้ปัญหาจะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร